

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta

Bakalářská práce

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Ústav sociální práce

**Spolupráce služeb pro rodiny s dětmi
v Pardubickém kraji**

Bakalářská práce

Autor: Hana Teplá

Studijní program: B6731 Sociální politika a sociální práce

Studijní obor: Sociální práce

Forma: kombinovaná

Vedoucí práce: Mgr. Lucie Smutková, Ph. D.

2024

Hradec Králové

Zadání bakalářské práce

Autor: Hana Teplá

Studium: U18098

Studijní program: B6731 Sociální politika a sociální práce

Studijní obor: Sociální práce

Název bakalářské práce: **Spolupráce služeb pro rodiny s dětmi v Pardubickém kraji**

Název bakalářské práce AJ: Cooperation of services for families with children in the Pardubice region

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

V této bakalářské práci se budu zabývat spoluprací služeb pro rodiny s dětmi v Pardubickém kraji. Vysvětlím základní pojmy, jako je např. dítě, rodina, sanace rodiny, sociální práce apod. Dále uvedu všechny druhy služeb, které jsou v Pardubickém kraji nabízeny.

V praktické části povedu kvalitativní výzkum formou rozhovorů se sociálními pracovníky OSPOD a SAS s cílem zjistit, jak spolupráce probíhá, jaké jsou její klady i možné nedostatky.

KOVAŘÍK, Jiří, 2021. Česká rodina ve 2. polovině 20. století.[online]. [cit. 2021-03- 15]. Praha, 2000. Dostupné z: <http://www.rodina.cz/...htm>.

BECHYŇOVÁ, Věra, KONVIČKOVÁ, Marta. Sanace rodiny: [sociální práce s dysfunkčními rodinami]. 2. vydání. Praha: Portál, 2011. 151 s. ISBN 978-80-262- 0031- 4.

BICKOVÁ, Lucie. Individuální plánování a role klíčového pracovníka v sociálních službách. 1. vydání. Tábor: Asociace poskytovatelů sociálních služeb České republiky, 2011. 272 s. ISBN 978-80-904668-1-4

HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace. 1. vydání. Portál, 2005. 408 s. ISBN: 978-80-7367-485-4

Zadávací pracoviště: Ústav sociální práce,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Lucie Smutková, Ph.D.

Oponent: Mgr. Miroslav Kappl, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 30.4.2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně pod vedením vedoucí práce a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu. Dále prohlašuji, že bakalářská práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č. 13/2022 (Řád pro nakládání s bakalářskými, diplomovými, rigorózními, dizertačními a habilitačními pracemi na UHK).

Ve Studnicích, dne

Hana Teplá

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. Lucii Smutkové, Ph.D. za odborné vedení bakalářské práce, připomínky, cenné rady a vstřícný přístup. Dále bych chtěla poděkovat také všem pracovníkům OSPOD Hlinsko a všem pracovníkům SASRD Hlinsko, kteří mi vyšli vstříc během výzkumného šetření.

Anotace

TEPLÁ, Hana, Spolupráce služeb pro rodiny s dětmi v Pardubickém kraji. Hradec Králové, 2024. Bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové, Ústav sociální práce. Vedoucí práce: Mgr. Lucie Smutková, Ph.D.

Tato bakalářská práce se zabývá vzájemnou spoluprací mezi službami pro rodiny s dětmi. Bude rozdělena na část teoretickou a praktickou. Teoretická část obsahuje objasnění důležitých pojmů v kontextu rodiny, vymezení pojmu sociální služby a způsob využívání metod při práci s rodinou. Následně bude nastíněna spolupráce mezi OSPOD a SASRD, ale i dalšími organizacemi v Pardubickém kraji, konkrétně ve městě Hlinsko.

V praktické části je hlavním cílem „zjistit, jak vnímají pracovníci OSPOD a SASRD vzájemnou spolupráci i spolupráci s dalšími organizacemi při poskytování podpory rodinám s dětmi“. Výzkumné šetření bude probíhat v rámci lokality Hlinsko. V práci bude využito kvalitativní výzkumné metody formou polo-strukturovaných rozhovorů. Rozhovory budou vedeny přímo s pracovníky OSPOD a SASRD Hlinsko.

Klíčová slova: Orgán sociálně-právní ochrany dětí, Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, rodina, podpora rodiny, dítě, spolupráce služeb

Annotation

TEPLÁ, Hana, Cooperation of services for families with children in the Pardubice region. Hradec Králové, 2024. Bachelor thesis. University of Hradec Králové, Institute of Social Work. Supervisor: Mgr. Lucie Smutková, Ph.D.

This bachelor's thesis deals with mutual collaboration among the services for families with children. It will be divided between theoretical and practical parts. In the theoretical part there are made clear important terms in the context of the family, specifications of the welfare services and the way of using methods, when working with the family. Then it will be sketched the cooperation between the OSPOD and SASRD, as well as among the further organisations. The complete thesis will be focused on the welfare services in the Pardubice region specifically in the Hlinsko.

In the practical part there is the main goal is *“to find out how OSPOD and SASRD workers perceive mutual cooperation in cooperation with other organizations in providing support to families with children.”* In this thesis there will be used a qualitative research technique in semi-structured conversations. Those discussions will be led directly with the OSPOD and SASRD workers Hlinsko.

Key words: Children's social and legal protection body, Social activation service for families with children, family, family support, child, service interaction

Obsah

Úvod.....	11
TEORETICKÁ ČÁST	13
1 Rodina a dítě.....	13
1.1 Dítě.....	13
1.1.1 Ochrana práv na dětství	13
1.2 Rodina	15
1.2.1 Funkce rodiny	16
1.3 Sociální dávky a příspěvky pro rodiny s dětmi.....	18
1.4 Sociální práce s rodinou	19
1.5 Individuální plánování	20
1.6 Rodinná konference	22
1.7 Sanace rodiny	23
2 Služby pro rodiny s dětmi	26
2.1 Orgán sociálně-právní ochrany dětí	27
2.1.1 Kompetence OSPOD	29
2.2 Sociální služby	29
2.3 Sociálně aktivizační-služby pro rodiny s dětmi	31
2.3.1 Kompetence SASRD	31
2.4 Principy spolupráce mezi službami.....	32
2.5 Případová konference.....	32
3 Služby v Pardubickém kraji	34
3.1 Pardubický kraj	34
3.2 Město Hlinsko	35
3.3 Síťování.....	36
3.3.1 Síť služeb města Hlinsko	37
3.4 Komunitní plán města Hlinsko	38
3.5 Současná situace	39
Shrnutí teoretické části.....	40
PRÁKTICKÁ ČÁST	43
4 Metodologie výzkumu.....	43

4.1	Formulace výzkumných cílů	43
4.2	Výběr výzkumné strategie.....	44
4.4	Okruh dotazovaných osob.....	48
4.5	Průběh sběru informací	49
4.6	Možná rizika výzkumu.....	50
	VÝZKUMNÁ ČÁST	51
5	Interpretace zjištěných údajů	51
5.1	Interpretace DC1: „Zjistit, jak vnímají spolupráci s ostatními organizacemi pracovníci jednotlivých organizací.“	51
	Shrnutí dílčího cíle č. 1	54
5.2	Interpretace DC2: „Zjistit, jak pracovníci jednotlivých organizací vnímají tvoření individuálních plánů a jejich vzájemnou kompatibilitu s plány jiných organizací.“	55
	Shrnutí dílčího cíle č. 2	57
5.3	Interpretace DC3: „Zjistit, jak pracovníci jednotlivých organizací vnímají současné nastavení koncepce služeb města Hlinsko v kontextu podpory rodin s dětmi.“	58
	Shrnutí dílčího cíle č. 3	60
	Shrnutí hlavního cíle	61
	Závěr a diskuze	62
	Zdroje.....	64
	Seznam tabulek	68
	Seznam příloh	68

Seznam použitých zkratk

ČSÚ – Český statistický úřad

DC – dílčí cíl

HC – Hlavní cíl

MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí

NZDM – Nízkoprahové centrum pro děti a mládež

OSPOD – Orgán sociálně-právní ochrany dětí

SASRD – Sociálně-aktivizační služby pro rodiny s dětmi

SS – Sociální služby

TO – Tazatelská otázka

ZDVOP – Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc

Úvod

Téma pro tuto bakalářskou práci jsem zvolila „*Spolupráce služeb pro rodiny s dětmi v Pardubickém kraji.*“ Rodiny mají ve společnosti velmi důležitou a nezastupitelnou roli. Díky nim se tvoří nový život v podobě dětí, které jsou tak moc důležité pro budoucnost. Děti postupně vyrůstají, získávají nové zkušenosti a učí se novým schopnostem. Zajistit jejich správný a přirozený vývoj je něco, co by mělo být samozřejmostí. Ochranu práv dětí vnímám jako velmi důležitou povinnost především rodičů, ale i státu. Jsou rodiny, ve kterých se dítě nedostává adekvátní péče a naplnění potřeb. Bohužel jsou i rodiny, ve kterých je dítě týráno a zneužíváno. V takových případech je třeba poskytnout dítěti a rodině komplexní péči, která se bez spolupráce jednotlivých organizací mnohdy neobejde.

Po celou dobu trvání studia jsem téměř všechny praxe absolvovala v organizacích zabývajících se pomocí a podporou rodinám s dětmi a při volbě budoucího zaměstnání plánuji zvolit stejnou cílovou skupinu. Už i z tohoto důvodu mě samotnou zajímá, jak taková spolupráce vypadá. Celá práce bude zaměřena na Pardubický kraj.

Hlavním cílem (dále jen HC) bakalářské práce je „*zjistit, jak vnímají pracovníci OSPOD a SAS vzájemnou spolupráci a spolupráci s dalšími organizacemi při poskytování podpory rodinám s dětmi.*“ Hlavní cíl doplním o tři dílčí cíle (dále jen DC). Prvním dílčím cílem chci „*zjistit, jak vnímají spolupráci s ostatními organizacemi pracovníci jednotlivých organizací.*“ Druhý dílčí cíl bude zaměřený na individuální plány, kterým chci „*zjistit, jak pracovníci jednotlivých organizací vnímají tvoření individuálních plánů a jejich vzájemnou kompatibilitu s plány jiných organizací.*“ Třetím dílčím cílem chci „*zjistit, jak pracovníci jednotlivých organizací vnímají současné nastavení koncepce služeb města Hlinsko v kontextu podpory rodin s dětmi.*“ K naplnění těchto cílů dojdu za použití kvalitativní výzkumné metody formou polo-strukturovaných rozhovorů.

Tato bakalářská práce by mohla být přínosem pro všechny pracovníky, kteří se zabývají danou cílovou skupinou, pro laickou veřejnost k objasnění nesrovnalostí nebo doplnění znalostí o způsobu fungování služeb.

Celá práce bude rozdělena na tři části. První část bude teoretická, kterou dále rozdělím na tři kapitoly. Cílovou skupinou celé bakalářské práce jsou rodiny s dětmi.

Proto se budu hned v první kapitole zabývat pojmy rodina a dítě. První část v souvislosti s dítětem bude obsahovat informace, jaká je ochrana jeho práv a pojetí dítěte v rámci služeb. V druhé části objasním sociální práci s rodinou, uvedu důvody, proč se rodiny nejčastěji dostávají do nepříznivých sociálních situací, jaké jsou funkce rodiny a možné dávky státní sociální podpory. Sociální práce s rodinou je velmi rozmanitá a každý případ je jedinečný. Na rodinu pohlížíme jako na něco křehkého, co se může v danou chvíli snadno rozbít, a proto je třeba k rodině zaujmout postoj individuálního plánování. Významnými metodami při práci s rodinou je i rodinná konference a sanace rodiny, které budou také nedílnou součástí první kapitoly. V druhé kapitole se budu zabývat službami pro rodiny s dětmi. V rámci práce s rodinami vnímám jako stěžejní Orgán sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD) a Sociálně-aktivizační služby pro rodiny s dětmi (dále jen SASRD). Jako první seznámím čtenáře s tím, co je OSPOD, nastíním jeho kompetence a uvedu zákony, kterými je upravována jeho činnost. Dále vymezím pojem sociální služby (dále jen SS), pod které spadají mimo jiné také SASRD. I tady se budu zabývat jejich činnostmi, kompetencemi a zákony. Spolupráce mezi službami je nedílnou součástí této bakalářské práce a také podpory rodin s dětmi. Z tohoto důvodu budou hlavní zásady spolupráce nastíněny v této kapitole, včetně spolupráce v rámci případových konferencí. Poslední kapitola bude zaměřena již přímo na Pardubický kraj, konkrétně město Hlinsko, kde bude tvořeno také výzkumné šetření. Ve městě Hlinsko se zaměřím především na výsledky z prováděného síťování a porovnáám je s následně vytvořeným Komunitním plánem města. Uvedu také současnou situaci o poskytovaných službách a jejich spolupráci.

Dále ve druhé praktické části zdůvodním výběr dílčích cílů a vytvořím transformační tabulku, pro lepší přehled těchto cílů, kterou doplním také o tazatelské otázky (dále TO). Zdůvodním výběr výzkumné strategie a vymezím okruh dotazovaných osob, které pro lepší přehled uvedu do tabulky respondentů. Seznámím čtenáře s průběhem sběru informací a nastíním možná rizika výzkumu.

Třetí a poslední částí je část výzkumná. Po dokončení celého výzkumu provedu interpretaci zjištěných údajů dle jednotlivých DC. Závěrem provedu shrnutí toho, co bylo zjištěno a zda jsem cíl splnila.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Rodina a dítě

První kapitola bude zaměřena především na pojmy rodina a dítě. Rodina je hlavní cílovou skupinou celé práce, a proto vnímám vymezení těchto pojmů jako důležité. Zaměřím se dále na funkce rodiny, sociální dávky a příspěvky, které může rodina v nepříznivé sociální situaci čerpat. Nedílnou součástí práce s rodinou je také individuální plánování, které bude důležité pro DC2. V neposlední řadě zmíním pojem rodinná konference a sanace rodiny, neboť i tyto modely jsou využívány ke zkvalitnění práce s rodinou.

1.1 Dítě

Dítě, jako osoba, se formuje již od samotného narození působením okolních vlivů, kterými jsou v první řadě rodiče, dále ostatní příbuzní, přátelé a později i širší společnost. Děti jsou malá a pro tak velký svět bezbranná stvoření, ve kterém se neumí sami orientovat, bránit a fungovat. Povinnost ochrany dítěte mají jejich zákonní zástupci, nejčastěji rodiče. Pokud dítě rodiče nemá (platí i v případech, že byli rodiče zbaveni svéprávnosti nebo rodičovské odpovědnosti), může soud stanovit opatrovníka (Občanský zákoník č. 89/2012 Sb.:§928), popř. pěstouna. Ten ale zastupuje dítě pouze ve věcech běžných. (Občanský zákoník č. 89/2012 Sb.:§966) Dítě je na základě Úmluvy o právech dítěte chápáno jako osoba, která nedovršila osmnácti let. Výjimkou jsou případy, kdy k nabytí svéprávnosti došlo za určitých podmínek už před osmnáctým rokem. (Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte č. 104/1991 Sb.)

1.1.1 Ochrana práv na dětství

Nejsou to jen rodiče, kteří mají povinnost dítě chránit. Vedle nich je to také stát. Ten se prostřednictvím Úmluvy o právech dítěte zavazuje k tomu, že bude práva dětí hájit bezprostředně, bez jakékoliv diskriminace a takovým způsobem, aby byl zajištěn jeho bezproblémový vývoj v milujících podmínkách, s ohledem na jednotlivé kultury států. Tato úmluva byla přijata OSN roku 1989 v New Yorku. Česká a Slovenská

Federativní Republika tuto Úmluvu podepsala v září 1990 a platnou se stala dne 6. února 1991. (Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte č. 104/1991 Sb.)

V roce 2012 byla přijata tzv. Národní strategie ochrany práv dětí pod názvem „Právo na dětství“. Tato strategie měla za úkol vytvořit takové prostředí, které bude pečlivě bránit práva dětí, plnit jejich potřeby, zvyšovat kvalitu života a rozvoj dítěte v rodinách a zamezovat diskriminaci a nerovnému přístupu. Všechny tyto úkony měly být plněny za spolupráce vlády, územních samospráv, nestátního sektoru a občanských iniciativ. (Matoušek, Pazlarová a kol., 2014:37)

K roku 2018 však byla tato strategie zrušena, na kterou ale navazoval „Akční plán k naplnění nové Národní strategie ochrany práv dětí“. Ministerstvo práce a sociálních věcí připravilo (dále MPSV) další „*Národní strategii ochrany práv dětí*“ pro rok 2021 - 2029. Ta byla *schválena usnesením vlády ze dne 14. 12. 2020*. Předpokladem této strategie je spolupráce stejných subjektů i navázání na předchozí strategii co se ochrany dětí týče. Avšak s takovým rozdílem, že bude více kladen důraz na dítě, skrze jeho potřeby. Změny se dotknou také osob, které sice dosáhli věku osmnácti let a nelze je dále považovat za děti, ale i přesto jsou stále závislí na pomoci sociálního systému. Aby tomu tak mohlo být, bude zajištěna větší podpora pro rodiče, náhradní rodiče nebo jiné pečující osoby. Hlavní cíl nové Strategie je formulován takto: „*Děti a mladí lidé v České republice žijí kvalitní život, vyrůstají v bezpečném rodinném prostředí a mají rovné příležitosti, které využívají pro plný rozvoj svého potenciálu*“. (MPSV, 2022)

Rodiče mají směrem k dítěti tzv. rodičovskou zodpovědnost – tedy povinnost o dítě pečovat, vychovávat ho, postarat se o jeho přirozený vývoj a zabezpečit jeho základní potřeby. Na zodpovědnosti mohou být rodiče omezeni nebo úplně zbaveni, a to za takových podmínek, že péči o dítě nezvládají a hrozí tak její zanedbání, nebo zanedbání již nastalo, nebo je zřejmé, že dochází ke zneužívání této zodpovědnosti. (Standardy, 2008) Špatným zacházením s dítětem rozumíme týrání psychické i fyzické, sexuální zneužívání nebo zanedbávání – odpírání základních potřeb dítěte, úmyslné opouštění dítěte, apod. V takových případech je třeba posoudit, v jakém rozsahu týrání nebo zneužívání probíhá, jak jsou tyto úkony časté a v neposlední řadě i věk a způsobilost dítěte. (Matoušek, Pazlarová a kol., 2014:27-28)

1.2 Rodina

Pojem rodiny je v dnešní době velmi těžko uchopitelné téma. Dříve to bylo možná o něco snadnější. Muž a žena v manželském svazku, s jedním nebo více dětmi, kdy úkolem muže bylo chodit do práce a zajistit rodinu po finanční stránce a úkolem ženy obstarat domácnost a vychovávat děti. Pokud samozřejmě pomineme fakt, že dříve neměly ženy moc na výběr. V roce 1811 citoval občanský zákoník ženy pouze ve vztahu k muži, tedy k otci nebo manželovi. Ty byly povinny toto postavení respektovat. Pokud měla žena štěstí, choval se k ní muž slušně, v opačném případě se těžko ona nebo děti vyhnuly násilí, které bylo pro tuto dobu běžné. Ženy byly ve většině případů brány pouze jako nástroj k rození dětí. Sňatek byl samozřejmostí a nutností. Situace, kdy se narodilo nemanželské dítě, byla brána za nepřijatelnou. (Cihelková, 2023)

Rodina je formována společností a stále se vyvíjí. V současné době může být pohledů na rodinu několik a každý ji chápe po svém. Z širokého úhlu pohledu by se nabízela možnost, vysvětlit rodinu jako společenství osob, které jsou k sobě spjaté pokrevně nebo po uzavření manželství. Zamyslíme-li se hlouběji, už dávno tato definice nemůže platit stoprocentně ve všech případech. Některé páry jsou v manželství, jiné v partnerství, další zase stejného pohlaví, s jedním nebo více dětmi. Jedni vychovávají a zaopatřují děti v úplné rodině, jiní sami a další pouze s pomocí svých příbuzných. Nelze opomenout ani adopci nebo osvojení. Ti všichni mohou tvořit rodinu. (Matoušek, Pazlarová a kol., 2014)

V právním řádu České republiky není rodina přesně definována, avšak v kontextu sociální práce se s tímto pojmem zabývá hned několik autorů. Pokud se zaměříme na různá léta, uvidíme několik rozdílů, jak se pojem rodiny postupně vyvíjel. Pro příklad jsem si dovolila uvést tři, které jsem pro lepší přehled seřadila sestupně:

„Soužití lidí jedné nebo více generací, v němž je podstatná emocionální a ekonomická podpora jednotlivců. Jádrem rodiny je partnerství dvou dospělých lidí, pokud v ní dva dospělí partneři žijí.“ (Matoušek, Pazlarová, 2016:11)

„Forma dlouhodobého solidárního soužití osob spojených příbuzenstvím a zahrnující přinejmenším rodiče a děti.“ (Jandourek, 2001:206)

„Rodina je jakýmsi nejuniverzálnějším socializačním činitelem, který poskytuje jedinci identifikační vzory, seznamuje ho s předpokládaným chováním pro mužskou a ženskou roli. Učí jedince reagovat žádoucím způsobem v procesu interakce a umožňuje mu i praktické ověření získaných dovedností v rámci rodiny. Uplatňuje se jako regulátor chování jedince a poskytuje mu společensky žádoucí normy.“ (Výrost, 1998:304)

Zde můžeme vidět, jak se postupem času lehce mění pojetí rodiny. Současnost s sebou přináší větší volnost, což nese za následky snižování sňatečnosti i porodnosti. Podle Českého statistického úřadu (dále ČSÚ) dosáhla míra sňatečnosti nejnižšího počtu mezi lety 2020 - 2021. Důvodem byla pandemie Covid-19, která s sebou přinesla mnoho omezení. Mezi ně patřila i omezení v rámci svatebních obřadů. Na konci roku 2022 bylo 32,8% osob svobodných a 45,3% osob ženatých nebo vdaných. Vidíme sice, že sezdaných párů je více, ale už ne většina. V roce 2010 sňatečnost klesla pod 50% a od té doby tuto hranici nepřekonalala. V návaznosti na toto téma můžeme uvést i problematiku porodnosti podle rodinného stavu matky. ČSÚ uvádí, že 51,8% prvorozených dětí se narodilo v manželství, zatímco svobodným matkám 44,5%. Čím dál více stoupá průměrný věk ženy, ve kterém má své první dítě. Ke konci roku 2022 se zvýšil věk prvorodiček až na 30,4 let. (Český statistický úřad, 2022)

1.2.1 Funkce rodiny

Existuje mnoho rizik, které ovlivňují fungování rodin. Díky těmto rizikům jsou rodiny stále více závislé na státní pomoci. Můžeme tedy polemizovat o tom, zda jsou rodiny brány jako samostatné jednotky nebo spíše jako prostředek veřejného zájmu státu. Asi nejrozsáhlejším rizikem jsou finanční nedostatky, ať už z důvodu nízkého příjmu, nezaměstnanosti nebo neschopnosti rodičů s financemi nakládat. (Kuchařová, Barvíková, Höhne, Janurová, Nešporová et al., 2019)

Fungování rodin ovlivňují také rizika, která nejsou spjatá s financemi. Je to např. zdravotní postižení jednoho nebo více členů rodiny a nutná péče o něj. Nepochota pomoci ze strany úřadů, nedostatečná podpora ze strany rodiny, apod. Velmi traumatická, především pro děti, bývají rizika spojená s rozvodem rodičů. Nelze

opomenout ani na domácí násilí nebo závislost na omamných látkách některých z členů rodiny. (Kuchařová, Barvíková, Höhne, Janurová, Nešporová et al., 2019)

Zmíní-li někdo pojem funkce rodiny, měl by nám na mysli vytanout jakýsi soubor způsobů, jak by měly jednotlivé rodiny fungovat. V pojetí sociální práce jsou to takové způsoby, které mají za cíl vzájemnou podporu a pomoc skrze všechny příbuzné. Tyto funkce by měly vést k takovému počínání jednotlivých členů, aby byli schopni zabezpečit rodinu tak, aby zvládla běžný společenský život, tedy život bez pomoci státu. V neposlední řadě je třeba zmínit práva dětí, které musí být v každé rodině plněny a hájeny. (Kasanová, Tomka, 2009)

Typy funkcí rodin zaznamenalo do svých knih mnoho autorů. V konečném stádiu se od sebe tolik neliší a význam zůstává pořád stejný. Kasanová, Tomka (2009) uvedli tyto typy:

Funkce biologicko-reprodukční

Předpokládá intimní život manželů, který vede k početí a následnému porodu dětí. Rodina by se měla prostřednictvím této funkce rozrůstat a zajistit novou populaci. Trendy jsou v poslední době často opačné, avšak cílem není pouze reprodukce, ale také povinnost dítě zabezpečit a poskytnout mu prostředí pro jeho přirozený vývoj. (Kasanová, Tomka, 2009:26)

Funkce ekonomická

Cílem je zabezpečit rodinu po peněžní stránce a zajistit základní životní jistoty. Vztahuje se na celou rodinu, nejvíce však na pracující členy. Na ty je vyvíjen velký tlak, už jen z toho důvodu, že musí opatřit dostatek financí na bydlení, stravu, energii, oblečení, hygienu, školní i jiné pomůcky a další věci pro základní potřeby rodiny. (Kasanová, Tomka, 2009:26)

Funkce výchovná a socializační

Jak již název napovídá, spočívá ve výchově a socializaci dítěte do společnosti. Dítě sleduje a kopíruje chování rodičů i ostatních členů rodiny. Osobnost dítěte se utváří již od samotného narození, a proto je kladen důraz na to, aby šla rodina dítěti příkladem, pomohla mu pochopit své emoce a učila je správným návykům. Co se socializace týče, znamená proces začleňování do společnosti. Dítě získává své poznatky chování i z okolí od lidí, které za svůj život potká. Díky správné výchově

pak dokáže najít mezník mezi tím dobrým a zlým. Zvládne navazovat zdravé vztahy a naučí se žít v současné společnosti. Nutno však zmínit, že je mnoho rodin, které mají na dítě spíše negativní vliv. (Kasanová, Tomka, 2009:26)

Funkce emocionální a psychohygienická

Tato funkce se týká převážně vztahů v rodině. Kladné vztahy mají pozitivní vliv na psychiku všech členů. Mezi nejdůležitější řadíme vztahy mezi manželi, mezi rodiči a dětmi a mezi sourozenci. Emoční bezpečí a rovnováha se vyznačuje vzájemnou láskou, úctou k druhému, pochopením, apod. (Kasanová, Tomka, 2009:26)

Funkce odpočinková a regenerační

Prostřednictvím této funkce jsou uspokojovány potřeby pro volnočasové aktivity, díky kterým dochází k celkovému uvolnění těla. Díky tomu, že si bude rodina dopřávat čas pro své zájmy, vytvoří příjemné prostředí, do kterého se budou všichni členové rodiny rádi vracet, a všem bude zbývat dostatek sil pro plnění méně příjemných povinností. (Kasanová, Tomka, 2009:27)

Splněním všech těchto funkcí se vyznačuje funkční rodina, která není závislá na pomoci státu. Opakem je rodina disfunkční, která v určité fázi zásah konkrétních sociálních služeb potřebuje. (Kasanová, Tomka, 2009)

1.3 Sociální dávky a příspěvky pro rodiny s dětmi

Kromě toho, že rodinám s dětmi pomáhají v nepříznivých situacích různé organizace, tak mají ještě možnost za konkrétních podmínek požádat o určité dávky nebo příspěvky. Ty mají za cíl především zvládnutí finančních problémů v rodině, s primárním cílem zabezpečit dítě. Mezi ně řadíme:

- **Příspěvek na dítě** – tento příspěvek náleží nezaopatřenému dítěti v případě, že měsíční příjem rodiny je nižší než 3,4násobek životního minima rodiny. Výše částky se odvíjí dle věku dítěte,
- **Příspěvek na bydlení** – je využíván v případě, že náklady na bydlení převyšují 30% čistého příjmu rodiny. Musí se jednat o byt nebo nemovitost, kterou vlastník využívá,

- **Rodičovský příspěvek** – náleží osobě, která každý den pečuje o nejmladší dítě v rodině. Tento příspěvek není ovlivňován výší příjmu. Je vyplácen na měsíční bázi maximálně do tří let věku dítěte,
- **Náhradní výživné** – vyplácí se v případě, že výživné u nezaopatřeného dítěte není placenou osobou, která tuto povinnost má. Nejdéle do věku 26 let dítěte, v maximální výši 3000,-/měsíc,
- **Porodné** – jedná se o jednorázovou dávku, která je určena matce, otci dítěte, jehož matka zemřela u porodu nebo osobě, která převzala do náhradní péče dítě do jednoho roku. U všech těchto osob se předpokládá nízký příjem. Jedná se o pevnou částku, která je 13 000,- u prvního dítěte a 10 000,- u druhého,
- **Pohřebné** – ani tato dávka není omezena příjmem. Jedná se o jednorázovou dávku ve výši max. 5000,-, která je určena na náklady spojené s pohřbem nezaopatřeného dítěte nebo rodiče nezaopatřeného dítěte.

Tento výčet je však pouze zkrácený a týká se především rodin s dětmi. Vzhledem k tomu, že dávky nejsou cílem bakalářské práce, rozhodla jsem se uvést pouze okrajové informace. Kompletní podmínky pro získání podpory jsou zpracované na stránkách MPSV. Další možností jsou pak třeba dávky pomoci v hmotné nouzi, kterými jsou příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení a mimořádná okamžitá pomoc. (MPSV, 2023)

1.4 Sociální práce s rodinou

Rodina se nejčastěji dostává do nepříznivé sociální situace ve chvíli, kdy neumí zajistit vlastními silami základní potřeby jednotlivých příslušníků. Do těchto situací se rodina dostává buď vlastní příčinou, nebo vlivem okolí. V rámci sociální práce je pak rodina považována za ohroženou a vyžaduje zásah sociálních služeb. Nejčastěji se jedná o rodiny, ve kterých sami rodiče vyrůstali v nepříznivých podmínkách a ani oni sami nezažili tu žádoucí péči, která by se dětem měla dostat. Těmto osobám se nedostalo dobrých vzorů, díky kterým by získali správné návyky, a tudíž je nemohou a neumí předávat ani vlastním dětem. Rodiče mívají ve většině případů malé vzdělání, což může mít za následek také jejich nezaměstnatelnost nebo nízké příjmy,

kteřé znesnadňují hledání kvalitního bydlení a zajišťování základních potřeb. V nejhorších případech vedou až k úplné chudobě. Chudoba působí ve velké míře hlavně na děti. Projevuje se především nedostatkem jídla, špatnými hygienickými návyky, zápachem, neschopností adaptovat se v kolektivu, apod. (Pardubický kraj, 2022)

Zajímavostí z výzkumů posledních let je zjištění, že ve většině případů vážne zlepšení situace rodiny především kvůli neangažovanosti otců. Z tohoto důvodu byl vytvořen projekt, s názvem *Vývoj nástrojů pro podporu zapojení otců v sociálně-aktivizačních službách pro rodiny s dětmi a jejich pilotní ověření v praxi*, který byl realizován v roce 2020 – 2022. Zapojením otců vzniká menší tlak hlavně na matky, ale i na celou rodinu. Kladné výsledky přináší také v oblasti výchovy dětí, načež dochází i ke snižování zanedbávání. Na druhou stranu je třeba brát v potaz, zda to není právě otec, který je pro dítě hrozbou. V České republice se problematikou zapojování otců moc autorů nezabývá a v zahraničí se u každého objevují trochu rozdílné názory. Je to z toho důvodu, že stále není provedených dostatek výzkumů, které by přinesly spolehlivý plán k úspěšnému zapojování otců. (Ostravská univerzita, 2022)

Otcové se často nezapojují z přesvědčení, že se jedná především o ženskou práci. V případě potřeby spolupráce s organizacemi komunikují většinou jen matky. Následně podepisovaná smlouva je podepisována opět jenom mezi matkou a organizací, což může utvrzovat v přesvědčení mužů, že o děti se starají ženy. I přes to, že ve smlouvě figuruje většinou jenom matka, výzkum ukazuje, že SASRD se velmi snaží zapojit do řešení situace také otce, avšak mnohdy neúspěšně. (Ostravská univerzita, 2022)

1.5 Individuální plánování

Na počátku každé práce s klientem dochází zpravidla k několika setkání, na základě kterých nejdříve dané služby posoudí, zda klient spadá do cílové skupiny. Pokud ano, je dále zjišťováno, zda již v minulosti s rodinou někdo pracoval, jaké měl postupy a jaké byly vyhodnoceny závěry. Stejně tak je důležité vědět, kdo s rodinou pracuje v současné době. Někdy se může stát, že některé mnohobproblémové rodiny okolo sebe mají několik organizací, jejichž cíle se vzájemně neslučují. Nastává pak situace,

kdy každé služby řeší jiné potřeby s jinými cíly a výsledek je neefektivní. (Matoušek, Pazlarová a kol., 2014) Pokud nic nebrání, uzavírá zařízení s klientem smlouvu, ať už písemnou nebo ústní formou. Sociální pracovník jedná s klientem jako se sobě rovným, aby si získal především jeho důvěru. Poté mohou společně hledat a mapovat potřeby, se kterými klient potřebuje pomoci. Společně pak sestavují individuální plán spolupráce. (Prostor Plus o. p. s., 2023)

Každé služby by měly klást velký důraz na individualitu jednotlivých klientů. Z tohoto důvodu vzniká mezi klientem a pracovníkem služeb tzv. individuální plán. Samotný plán však není pro celý výkon služeb tím stoprocentně stěžejním. Daleko důležitější je proces, který všemu předchází. Proces plánování, který si klade za cíl domluvit vše tak, aby plán vyhovoval oběma stranám a bylo co nejvíc prospěšné pro klienta. Právní úprava je ukotvena v zákoně č. 108/2006 Sb. o sociálních službách. (Standardy, 2008)

Podle §88 písmene f) jsou poskytovatelé sociálních služeb povinni plánovat průběh poskytování sociální služby podle osobních cílů, potřeb a schopností osob, kterým poskytují sociální služby, vést písemné individuální záznamy o průběhu poskytování sociální služby a hodnotit průběh poskytování sociální služby za účasti těchto osob, je-li to možné s ohledem na jejich zdravotní stav a druh poskytované sociální služby, nebo za účasti jejich zákonných zástupců nebo opatrovníků a zapisovat hodnocení a jeho výstupy do písemných individuálních záznamů. (Zákon o sociálních službách č. 108/2006 Sb.)

Efektivitu plánování pak můžeme zaznamenat jak z pohledu klienta, tak i z pohledu pracovníka. Klient se cítí bezpečněji, pokud ví, jaké budou následovat kroky, jaké na něj budou kladeny požadavky. Vidí, jak se posunuje vpřed a má možnost sám o sobě rozhodovat. Z pohledu sociálního pracovníka je upevněna jistota o zachování kvality služeb. V případě, že by na případu pracovalo více pracovníků, je při plánování určen jeden cíl, kterého se všichni drží. Díky tomu by se nemělo stát, že by každý z pracovníků řešil odlišné věci a směřoval k jinému cíli. Dalším benefitem pro sociální pracovníky může být také to, že i oni sami vědí, jak bude spolupráce vypadat a co se bude dít. V případě úspěchu pak vidí, kolik práce udělali a jakou cestu s klientem prošli. I takové zjištění může být velmi pozitivní motivace do profesního života a chuti do práce s dalšími přicházejícími klienty. Při neúspěchu pak mohou

pozorovat a vyhodnotit možnosti, které mohly být provedeny jinak. (Standardy, 2008:76 – 77)

Cílem plánu je tedy dohodnout takové kroky, které co nejefektivněji povedou ke zlepšení životní situace klienta. Tyto kroky k dosažení cíle musí být adekvátní klientovým schopnostem i adekvátní pro dané služby. Pokud má klient představy, na které nemají služby pravomoc, mohou mu poskytnout kontakt na jinou organizaci, která se danou problematikou zabývá. V některých případech může být přínosem, pokud se do plánování zapojí i širší okruh rodiny nebo osoby jinak známé (např. kamarád, soused). V případě potřeby také osoby z odborných sfér (např. psycholog, učitel, logoped). (Standardy, 2008)

Konečná fáze individuálního plánu je jakýsi dokument, který udává směr spolupráce. Obsahuje především stanovené cíle, které jsou v případě rodin zaměřovány především na potřeby dítěte. Není však neměnný a může se během spolupráce změnit, v závislosti na potřebách rodiny. (Prostor Plus o. p. s., 2023) Může mít ústní nebo písemnou podobu. Ústní podobu má v případech, kdy se jedná pouze o krátkodobou spolupráci. Písemné podoby jsou častější, žádanější a týkají se dlouhodobých spoluprací. Klient může sám vyjádřit své potřeby a přání, pomocí obrázků, znaků nebo slov. Pokud toho není schopen, tak za pomoci pracovníka ale takovým způsobem, aby v něm byly zahrnuty podněty obou spolupracujících stran a konečná fáze dohody vedla ke splnění představ a požadavků klienta a ke vzniku kompletního individuálního plánu. (Standardy, 2008)

1.6 Rodinná konference

Rodinná konference je jistým opakem případové. Zatímco případová konference je brána jako nástroj pro uskutečňování sociální práce v rámci spolupráce služeb, rodinná konference je zaměřována k uskutečňování sociální práce s celou rodinou. Sociální pracovník se příliš nezapojuje a zůstává pouze v povzdálí. Celý proces je vedený tzv. koordinátorem, který ale musí být ve vztahu k případu zcela nestranný. Cílem je zapojit celou širší rodinu, včetně známých, přátel a dalších osob, které mají k rodině blízko a mohli by být nápomocni při řešení jejich nepříznivé sociální situace.

Na setkání by nemělo chybět ani zainteresované dítě. Společně pak plánují, jak situaci dále řešit. (Amalthea, 2023)

Tato metoda je využívána především v situacích, kdy hrozí odebrání dítěte z rodiny. Může být ale prospěšná i v případech, kdy rodina řeší problémy v rámci výchovy nebo třeba při aplikaci rodinného pěstounství. Celý proces mají v rukou pracovníci OSPOD, kteří podávají návrhy na opatření ohroženého dítěte a mají také kompetence ke svolání případových nebo rodinných konferencí. Rodina často nevěří, že by jim něco takového mohlo pomoci, a tak je třeba ji pozitivně motivovat a vysvětlit všechny výhody tak, aby je rodina pochopila. Výsledkem konference by měl být plán pomoci, díky němuž přejde zodpovědnost za danou situaci na rodinu. Cílem je, aby rodina svoji situaci řešila aktivně sama. Výsledný plán pak schvaluje pracovník OSPOD. (Amalthea, 2023)

1.7 Sanace rodiny

Sanace rodiny je jedním z dalších nástrojů při spolupráci organizací pro rodiny s dětmi. Rok 1989 byl pro sanaci rodiny zlomovým. Do této doby poskytoval sanaci rodiny pouze obvodní a okresní úřad. Celý proces byl založen na přímém přístupu ke klientovi, který se opíral o autoritu sociálního pracovníka. Vycházel z přesvědčení, že nejlépe se o děti umí postarat stát. Následkem toho zůstávaly děti v ústavech většinou až do své dospělosti a následně byl velký problém zařadit je zpět do každodenního života. (Bechyňová, Konvičková, 2008)

Sanaci rodiny navrhuje OSPOD a v tomto směru má největší pravomoci. Rodina je pak předána do rukou pracovníka centra pro sanaci rodiny. Společně tvoří tým, ke kterému se přidávají ještě další subjekty dle potřeby a situace rodiny. Pokud je dítě mimo rodinu, přidává se do týmu také pracovník ústavní výchovy. Dále třeba lékař, učitel, psycholog a další, kteří spolupracují s rodinou. (Bechyňová, Konvičková, 2008)

„Sanace rodiny je soubor opatření sociálně-právní ochrany, sociálních služeb a dalších opatření a programů, které jsou poskytovány nebo ukládány převážně rodičům dítěte a dítěti, jehož sociální, biologický a psychologický vývoj je ohrožen. Důsledkem neřešení nebo akutní situace ohrožení dítěte může být jeho umístění mimo

rodinu. Základním principem sanace rodiny je podpora dítěte prostřednictvím pomoci jeho rodině.“ (Bechyňová, Konvičková, 2008:18)

Cílem je zamezení početnému umístění dětí do ústavní výchovy, a pokud taková situace přeci jen nastane, tak učinit kroky k brzkému a bezpečnému návratu do rodiny. Jsou situace, které se bez ústavní výchovy neobejdou. Tzn., že sanace se neuskutečňuje a nastupuje rovnou ústavní výchova. Je to např. v případech, kdy je na dítěti páháno velké domácí násilí, rodiče prokážou o dítě absolutní nezájem nebo pokud rodiče trpí nějakou nezvladatelnou závislostí nebo jsou zbaveni svéprávnosti. (Bechyňová, Konvičková, 2008)

V případě, že sanaci nic nebrání, vytvoří se mezi sanačním týmem a rodinou tzv. sanační plán. Ten obsahuje především definování cíle, kterého chtějí společně dosáhnout, v jakém čase by měl být cíl splněn a v jakém čase dojde k vyhodnocení úspěšnosti či neúspěšnosti. (Bechyňová, Konvičková, 2008)

Úspěšnost sanace pak závisí na mnoha faktorech, které se týkají přímo rodiny a její spolupráce se sanačním týmem. Může se stát, že ze strany rodičů nebude dostatečná důvěra směrem k sociálnímu pracovníkovi a nedostanou se tak k opravdovému jádru problému. Rodiče často zjednodušují jejich problémy, chtějí je obejít a některé skutečnosti před pracovníkem tají. Je to z toho důvodu, že rodiče jsou ve většině případů bez vzdělání, bez zaměstnání, sami vyrůstali v dětství v nefunkčním prostředí a nemají myšlenkovou kapacitu domyslet následky. Žijí na pokraji svých finančních možností, trpí závislostí, topí se v dluzích nebo mají nedostatečné bydlení. Toto všechno, i samotný strach cokoliv změnit, může úspěšný proces sanace významně ovlivnit. (Bechyňová, Konvičková, 2008)

Z těchto důvodů je třeba s rodinou neustále komunikovat. Rodičům často pomáhá, když sociální pracovník projeví empatii směrem k nim. Zejména projeví pochopení, že se rodina sanace bojí. Může nabídnout zkušební sanaci, pouze na určitý čas, po kterém se mohou sami rozhodnout, zda do toho půjdou. Stejně tak jako v zájmu rodiny, tak i v zájmu pracovníka je, aby dítě v rodině zůstalo. Rodina by měla vědět, že sociální pracovník má na této situaci stejný zájem. Pokud přeci jen k umístění do ústavní výchovy dojde, měl by pracovník motivovat k provedení dalších změn, aby se dítě mohlo vrátit do lepších podmínek. (Bechyňová, Konvičková, 2008)

2 Služby pro rodiny s dětmi

V této kapitole se budu zabývat službami pro rodiny s dětmi. V oblasti práce s rodinou vnímám dva velmi významné aktéry, bez kterých by se poskytování pomoci a podpory rodinám s dětmi jen stěží dostávalo. Jsou důležití jednak tím, že prostupují celou teoretickou část, ale také tu praktickou a jsou stěžejní pro výzkumné šetření. Prvním je OSPOD, u kterého uvedu, co to vlastně OSPOD je, nastíním kompetence a zákony, kterými je upravována jeho činnost. Následně se budu zabývat sociálními službami, které vymezím mimo jiné také jako pojem a představím SASRD, které jsou druhým významným aktérem při práci s rodinou. V další části této kapitoly se zaměřím na spolupráci mezi OSPOD a SASRD a uvedu také další organizace, které s nimi úzce spolupracují, což bude důležité pro DC1. Nedílnou součástí spolupráce jsou případové konference, kterými se v této kapitole také zabývám.

V současné době prostupují sociální práce a s ní spojené služby napříč republikou. Ne vždy to tak bylo. I služby si musely projít určitým vývojem, avšak minulost a současnost spojuje jeden základní cíl, a to pomoc. Pomoc lidem nebo skupinám okolo nás, které se nachází v takové situaci, že už jí neumí sami zvládat. Cílových skupin, na které se pomoc služeb zaměřuje, je nepřehledné množství. Jednou z nejdůležitějších skupin pro společnost jsou rodiny s dětmi. Právě děti jsou naše budoucnost a je v zájmu všech, aby z nich vyrostli slušní a vzdělaní lidé schopni fungovat a orientovat se v každodenním životě.

V každém zařízení služeb působí sociální pracovníci, z nichž každý má svou roli, své kompetence a postavení. Modernizací je na ně kladen mnohdy velký tlak. Už jen proto, že se musí neustále vzdělávat v oboru, profesionálně růst a přizpůsobovat se novým standardům. Vedle těchto teoretických znalostí se od nich očekává také nadšení pro práci, slušná komunikace a milé vystupování směrem ke klientovi. (Standarty, 2008) Tato část bude pojednávat především o pracovnících OSPOD a SASRD. Je to z toho důvodu, že při práci s dětmi je OSPOD stěžejním orgánem, kolem kterého pak působí mnoho dalších zařízení a organizací zaměřených na rodiny s dětmi. SASRD jsou jedni z nejčastějších, kteří s OSPOD spolupracují a napomáhají rodinám při začleňování do běžného života.

2.1 Orgán sociálně-právní ochrany dětí

Orgán sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD), je nejdůležitějším centrem při práci s ohroženými dětmi. Sahrává v této problematice nezastupitelnou roli, na kterou dále navazují další zařízení a organizace. Je kontrolním orgánem, který dohlíží na plnění předem stanovených postupů. V případě, že tyto postupy nejsou dlouhodobě plněny, má pravomoc využívat tvrdší nástroje pro ochranu dítěte. Jedná se např. o podání návrhu pro umístění dítěte do náhradní rodinné péče. (MPSV, 2014)

Činnost OSPOD se řídí Ústavou České republiky, Listinou základních práv a svobod, Úmluvou o právech dítěte, zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí a dalšími předpisy, které se týkají dětí a mladistvých. Nelze opomenout ani zákon o sociálních službách. Orgány sociálně-právní ochrany mohou být:

- obecní úřady obcí s rozšířenou působností,
- obecní úřady, újezdni úřady,
- krajské úřady,
- Ministerstvo práce a sociálních věcí,
- Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí,
- Úřad práce České republiky. (MPSV, 2014:25)

I přes to, že OSPOD pracuje s celými rodinami, jejich klienty jsou především děti, kterým je zdarma poskytována co nejkomplexnější pomoc a podpora. Cílem je hájit potřeby a zájmy dětí v případě, že rodiče v této povinnosti selhávají. Klienti podávají žádost o pomoc sami, ale často žádají o pomoc také školy a další zařízení, se kterými přichází dítě do styku nejčastěji. I dítě samotné má možnost přijít za sociálním pracovníkem, pokud mu to dovolí věk a schopnosti. Oznamovací povinnost, ale platí pro každou osobu, která má podezření na zanedbávané dítě. I anonymní oznámení je pro OSPOD podnětem k prověření dané situace a možností včasného podchycení problému. (Matoušek, Pazlarová a kol., 2014)

Případů, které OSPOD řeší je široká škála. Jeho služby jsou zprostředkovávány sociálními pracovníky, kterým jsou jednotlivé případy přidělovány na základě jejich kompetencí. Své uplatnění naleznou v případech, kdy rodiče zemřeli, dítě bylo umístěno do náhradní péče nebo v rodině dochází k týrání či zneužívání. Mimo jiné

také řeší drogovou problematiku, výtržnictví nebo třeba zanedbávání povinné školní docházky. (Město Hlinsko, 2024)

Problematiku v oblasti výchovy a trestné činnosti řeší kuratela pro děti a mládež. V tomto případě se nestává, že by s prosbou o pomoc přišli ti, kterých se to týká, ale nejčastěji jejich rodiče nebo např. škola, kterou navštěvují. Výchovné problémy řeší kurátor společně s dítětem a rodinou na základě stanovených kroků. U trestné činnosti je to složitější. Děti nemají trestní odpovědnost. Z právního hlediska to znamená, že za trestný čin nemohou být stíháni a mluvíme tak o činu jinak trestném. Když mladistvý nebo dítě spáchají trestný čin, dostanou se s největší pravděpodobností k soudu, který určí dítěti opatrovníka. Opatrovníka mohou určit také zákonní zástupci dítěte. Jedná se o advokáta, který dítě zastupuje. Kurátor má u soudu funkci, která spočívá v předávání informací o fungování rodiny a navrhování opatření. (Město Hlinsko, 2024)

Náhradní rodinná péče představuje formu péče, která probíhá jiným způsobem než v klasické rodině. Uplatňuje se v případech, kdy rodiče selžou, popř. když dítě rodiče nemá. Náhradní rodinná péče se poskytuje formou pěstounství – dlouhodobého nebo přechodného, poručenství a osvojení. (Město Hlinsko, 2024)

Další problematikou, kterou se OSPOD zabývá, jsou rozvody rodičů. Rozvod bývá jedním z nejvíce stresujících událostí především pro dítě. Dítě najednou neví, kde bude vyrůstat, má dva domovy a v každém je k výchově přistupováno trochu jinak. V takových případech napomáhá pracovník tyto nesrovnalosti eliminovat, poskytuje poradenství, snaží se dítěti zajistit co nejlepší podmínky a určit pravidla pro výchovu a výživu. Pokud nemohou dítě zastupovat rodiče, stává se pracovník pro dítě tzv. *kolizním opatrovníkem*. V rámci rozvodů je za poslední dobu využíváno tzv. Cochemské praxe. Tato praxe je nastavena tak, aby veškeré kroky byly vedeny v co nejlepším zájmu dítěte. V případě staršího dítěte se nabízí možnost vyslechnout také jeho požadavky. Cochemská praxe je stavěna především na spolupráci organizací, které se rozvodem zabývají. Jedná se především o OSPOD, soud a poradenství. (Město Hlinsko, 2024)

2.1.1 Kompetence OSPOD

OSPOD sehrává v problematice pomoci rodinám s dětmi kontrolní roli. V první řadě je úkolem OSPOD vyhledávat ohrožené děti. Dále pak komunikuje s rodiči i dítětem o jeho chování, poskytuje poradenství, navrhuje předběžná opatření k soudu (např. nařízení ústavní výchovy, omezení, apod.), před podáním předběžných opatření k soudu svolává případovou konferenci, po umístění dítěte do zařízení ústavní výchovy ho navštěvuje minimálně jednou za tři měsíce, za účelem zjištění, zda jsou dodržována jeho práva – to samé platí i v případě pěstounské péče. Stejně tak má pravomoc navštěvovat dítě doma, ve škole nebo jinde a v případě potřeby pořizovat také záznamy z prostředí, ve kterém se dítě pohybuje. V neposlední řadě koordinují a propojují subjekty zapojené do řešené situace dítěte. (Společně v zájmu dítěte, 2023:5)

2.2 Sociální služby

Pojem sociální služby (SS) prostupuje celou bakalářskou prací, a proto je nezbytné nutně tento pojem vysvětlit. Jedná se o činnosti, které pomáhají osobám v nepříznivých sociálních situacích k úplnému nebo alespoň částečnému návratu do běžného života. Zákon, který upravuje podmínky poskytování pomoci a podpory fyzickým osobám v nepříznivé sociální situaci se nazývá Zákon o sociálních službách, který nalezneme pod číslem 108/2006 Sb., toto znění konkrétně v §1. (Zákon o sociálních službách č. 108/2006 Sb.) Navazujícím právním předpisem, který upravuje poskytování SS je Vyhláška č. 505/2006 Sb. ze dne 15. listopadu 2006, kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách. Tato vyhláška stanoví, jakým způsobem je hodnocena schopnost zvládat základní životní potřeby, dále obsahuje výčet poskytovaných úkonů jednotlivých SS, v případě placené služby obsahuje také maximální hranici úhrady za poskytování. Upravuje, za jakých podmínek nemůže být klientům poskytnuta pobytová služba a mimo další také podmínky pro tvorbu střednědobého plánu kraje. (Vyhláška, kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách č. 505/2006 Sb.)

SS může poskytovat hned několik subjektů. Vedle neziskových organizací nabízí své služby také některé církve, obce, kraje, ale i soukromé osoby. Aby to tak mohlo být,

musí být zapsáni v registru poskytovatelů SS. (Standardy, 2008) U SS rozlišujeme tři základní druhy. Jsou to terénní, ambulantní a pobytové. Již jejich názvy napovídají, jakým způsobem daná služba probíhá. Terénní SS spočívají v navštěvování klienta v jeho přirozeném prostředí, u ambulantních služeb zase naopak navštěvuje klient sociálního pracovníka v jeho pracovním prostředí a pobytové služby nabízí pro klienty ubytování. (Zákon o sociálních službách č. 108/2006 Sb.:§33)

Zásadou je, že základní SS musí být poskytnuty každému, kdo je potřebuje, a to bez úhrady. Mezi ně se řadí zejména sociální poradenství, sociální péče a sociální prevence. Sociální poradenství pak můžeme rozdělit ještě na základní a odborné. Základní poradenství má povinnost poskytnout klientovi každá služba. Jedna se např. o informace, jak zvládnout nepříznivou sociální situaci. Odbornému poradenství se věnují specializovaná zařízení pro konkrétní skupiny osob. Nepříznivou sociální situaci se rozumí takový stav, který neumožňuje člověku žít běžný způsob života, ať už vlastní vinou nebo vlivem nepříznivého prostředí. Závislé na pomoci mohou být také osoby postižené. (Zákon o sociálních službách č. 108/2006 Sb.)

Tím jak se SS neustále vyvíjí, dochází k postupnému rozšiřování okruhu nabídky potřebným osobám. Čím dál více se začíná přemýšlet o stávajícím přístupu ke klientovi a postupně se mění přístup k němu. *V současném pojetí sociálních služeb v České republice je kladen důraz na poskytování takových sociálních služeb, které dbají na dodržování lidských práv osob při individuálním poskytování služeb, respektují svobodnou vůli osob a zajišťují jejich důstojný život a v neposlední řadě směřují k sociálnímu začleňování klientů.* (Standardy, 2008:5)

Pojem „sociální začleňování“ má v sociální práci velmi důležitou a nezastupitelnou roli. Je to celkem logické. Podíváme-li se na problematiku z druhého úhlu pohledu, zjistíme, že osoby, které nezvládají svůj běžný život, nazýváme osobami sociálně vyloučenými. V takovém případě následně začne se souhlasem klienta a jeho vůlí nový proces, a to sociálního začleňování. (Standardy, 2008:9)

2.3 Sociálně aktivizační-služby pro rodiny s dětmi

Nedílnou součástí při práci s dětmi jsou sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi (SASRD). Jedná se o dobrovolné služby, které jsou poskytovány rodinám s dětmi, matkám samoživitelkám, a dalším osobám, které pečují o děti mladší 18 let a které se ocitli v tíživé sociální situaci a neumí ji zvládnout sami. Oproti OSPOD jsou spíše preventivní a pomáhající profesí, kdy jejich úkolem je rodinu především motivovat ke změně. Ohrožené rodiny buď tyto služby vyhledávají sami, jsou jim doporučovány jinými rodinami nebo na doporučení OSPOD, škol, apod. (Prostor Plus o. p. s., 2023)

Činnost sociálních pracovníků aktivizačních služeb spočívá především v cíleném působení na rodinu jako celku, aby byla na konci spolupráce schopna fungovat vlastními silami v běžném životě. Jedná se o jakýsi nácvik dovedností, při kterém pracovníci předávají rodinám určité vzory při péči o dítě, v získávání a udržení financí, při řešení úředních záležitostí, při udržování vztahů v rodině, apod. (Prostor Plus o. p. s., 2023)

Služby jsou poskytovány buď ambulantní formou, kdy klienti dochází za pracovníky nebo formou terénní. Práce v terénu spočívá v návštěvě klientů přímo v jejich přirozeném prostředí, nejčastěji u nich doma. Délka návštěvy záleží vždy na potřebách klienta, kdy on sám má možnost setkání kdykoliv ukončit. Do terénní práce spadá také doprovod klienta na úřady, popř. jiné instituce. (Prostor Plus o. p. s., 2023)

V případě, že si pracovníci SASRD neví rady, konzultují daný problém s OSPOD. Dále ale spolupracují s mnoha dalšími zařízeními, jako např. Azylové domy, školy, dobrovolníci, apod.

2.3.1 Kompetence SASRD

SASRD sehrávají v rámci pomoci rodinám s dětmi roli podpory. Pracují s rodinou na základě dobrovolnosti a do spolupráce nemohou nikoho nutit. Kompetencí SASRD je vyhledávat ohrožené rodiny a následně je motivovat ke spolupráci. Pravidelně se s rodinou setkávají a v případě potřeby mají možnost dát podnět ke svolání případové nebo rodinné konference. Jejich povinností je informovat o změnách v rodině OSPOD a podílet se na plánování dalších postupů. (Společně v zájmu dítěte, 2023:5)

2.4 Principy spolupráce mezi službami

Jak již bylo řečeno, při práci s dítětem a jeho rodinou je velmi důležité sladit cíle, protože pohled na situaci ohroženého dítěte se u každého může lišit. Zařízení mezi sebou realizují setkání, na základě kterých mají možnost diskutovat nad jednotlivým případem, sdělit si své postupy a poznatky. Takovému setkání se říká případová konference. Jedenkrát ročně by mělo být realizováno komplexní setkání, kde si mohou pracovníci mezi sebou sdělit svá očekávání, vymezit své kompetence a lépe se navzájem poznat. Nad konkrétními každodenními případy pak spolupracuje většinou jeden pracovník z každého zařízení, kteří spolu komunikují v rámci potřeby - osobně, telefonicky nebo třeba přes email. V každém zařízení mají pracovníci trochu jiné kompetence. Ty vymezuje zákon č. 359/1999 Sb., O sociálně-právní ochraně dětí a zákon č. 108/2006 Sb., O sociálních službách. Je nezbytné, aby pracovníci mezi sebou kompetence jednotlivých pracovníků znali a nedocházelo k nereálným očekáváním. (Společně v zájmu dítěte, 2023)

Spolupráce mezi službami je velmi rozmanitá a každý jednotlivý případ potřebuje trochu jinou pomoc. V rámci dalších problematik probíhá spolupráce s různými službami a zařízeními. Stěžejní jsou úřady práce, školy, zdravotnická zařízení, popř. logopedi, probační a mediační služba, pěstouni, apod. Je to především z toho důvodu, že díky posudkům z více stran bývá situace dítěte a rodiny vyhodnocována efektivněji. Při práci s ohroženou rodinou nebo dítětem je zásadní také spolupráce s psychologem nebo psychiatrem. (Matoušek, Pazlarová a kol., 2014) OSPOD pak v rámci ohroženého dítěte spolupracuje dále s dětskými domovy pro děti do tří let, se zařízeními pro výkon ústavní a ochranné výchovy, v případě nutnosti umístit dítě mimo rodinu také se zařízeními pro děti vyžadující okamžitou pomoc (dále ZDVOP). (Město Hlinsko, 2024)

2.5 Případová konference

Jedním z nástrojů kvalitní spolupráce mezi službami je případová konference. Má podobu vzájemného setkání subjektů, které mají kompetence přispět k vyřešení

problému, a svolává se v případě, že je třeba co nejrychleji posoudit situaci rodiny nebo ohroženého dítěte a společně naplánovat další postupy. Na počátku práce s rodinou dochází někdy k neshodám mezi poskytovateli služeb, nebo i mezi uživatelem služeb a jejím poskytovatelem, v pohledu na situaci klienta. Díky případové konferenci dochází ke sjednocení cílů, které co nejefektivněji vedou ke zlepšení situace. Spolupráce všech je také velmi důležitá v předávání informací. Díky tomu lze zamezit opakovaným úkonům služeb, tzn., že jeden samý úkon neprovádí každá organizace jinak, ale společně, stejným způsobem a se stejným cílem. Výsledkem případové konference je zajištění souhrnného systému pomoci a podpory v návaznosti na potřeby rodiny nebo dítěte. Případová konference však vyžaduje, aby rodina byla ochotná spolupracovat. Mnohdy se stává, že rodiny s pracovníky nespolupracují a nabízenou pomoc bojkotují. Je to především z toho důvodu, že rodiče sami mohli vyrůstat ve špatných podmínkách. Tyto situace se objevují zejména u mnohoproblémových rodin. V takových případech by měli pracovníci služeb poskytovat rodině v první řadě porozumění, aby rodina pochopila, že pracovník jejich situaci chápe, nechce ji zlehčovat ani je soudit. Než dojde k samotnému řešení problému, musí si pracovník získat klientovu náklonnost. Při prvním kontaktu by měl omezit užívání odborných slov, aby rodina rozuměla, o čem mluví. I v situaci, kdy je nutné provést radikální řešení, aby nedošlo k újmě na některém členu rodiny, nepřestává pracovník s klientem pracovat a snaží se o stanovení příznivých podmínek pro návrat celé rodiny do běžného života. (Matoušek, Pazlarová a kol., 2014) Po prvních setkáních by měly být známy potřeby rodiny, rizika a hodnocení celé situace, aby mohla být zformulována *smlouva o práci s rodinou*. „*Smlouva má minimálně definovat cíle podpory, častost kontaktu rodiny a pracovníka, formu kontaktu a délku kontaktu.*“ (Matoušek, Pazlarová a kol., 2014:29)

3 Služby v Pardubickém kraji

V této kapitole nejprve uvedu základní informace o Pardubickém kraji a následně také o službách zde působících. Poté se přesunu do města Hlinsko. I o tomto městě uvedu základní informace, popíši a vyhodnotím výsledky ze sítování z roku 2017 a následně porovnáám s komunitním plánem města pro rok 2023 - 2025. Závěrem kapitoly nastíním současnou situaci dostupnosti služeb ve městě. Celá tato kapitola bude důležitá pro dílčí cíl č. 3, ale i pro celý výzkum, protože právě ve městě Hlinsko bude s jednotlivými službami prováděno výzkumné šetření.

3.1 Pardubický kraj

V rámci spolupráce sociálních služeb v Pardubickém kraji byl vytvořen *Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb na období 2022 – 2024*. Ten navazuje na plán na období 2019 – 2021. Pro vytvoření tohoto plánu byli osloveni poskytovatelé služeb z jednotlivých lokalit i veřejnost s cílem získat ucelenou představu o kvalitě poskytovaných služeb. Do tvorby plánu se však mnoho poskytovatelů nezapojilo. S určitými službami pak proběhlo několik setkání, aby mohla být co nejefektivněji vyhodnocena současná situace a další kroky k naplnění potřeb. Následně byl návrh plánu zpřístupněn všem a byl dán prostor k připomínkám. Plán byl schválen Zastupitelstvem Pardubického kraje. Mimo jiné byla hlavním cílem stanovena peněžní podpora sociálních služeb, která bude čerpána z rozpočtu kraje. Částka by se měla pohybovat okolo 1,4 mil. ročně. (Pardubický kraj, 2022:6-7)

V roce 2020 v Pardubickém kraji zaznamenal OSPOD 3 615 případů, z toho 113 dětí bylo odebráno od rodičů. Město Hlinsko bylo v přepočtu na 1000 dětí jedním z nejvyšších v počtu případů, mezi obcemi s rozšířenou působností. (Pardubický kraj, 2022)

K roku 2021 bylo v Pardubickém kraji evidováno 318 služeb. Z nichž mnoho služeb sice mělo sídlo v kraji, avšak poskytovali službu i mimo něj. Nejvíce služeb bylo evidováno v okrese Pardubice, nejméně na Králicku. (Pardubický kraj, 2022:11) *Pardubický kraj je zřizovatelem 5 dětských domovů, 2 pedagogicko-psychologických poraden, 4 speciálně pedagogických center a dvou dětských center.* (Pardubický kraj, 2022:45) *Ve stejný rok bylo registrováno také 10 služeb odborného poradenství, 16*

sociálně-aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi (z toho 2 služby pro děti se zdravotním postižením a 1 služba pro rodiny cizinců a 9 služeb azylových domů. (Pardubický kraj, 2022:46) Pro osoby opouštějící ochrannou nebo ústavní výchovu jsou v kraji určeny domy na půli cesty, popř. azylové domy. Pro děti a mládež, slouží Nízkoprahová centra (dále NZDM), která reagují na potřeby mladých a poskytují zázemí pro trávení volného času a aktivně vyhledávají klienty ve vyloučených lokalitách prostřednictvím terénních služeb. (Pardubický kraj, 2022:47)

Pardubický kraj tvoří čtyři okresy: Chrudim, Pardubice, Svitavy a Ústí nad Orlicí. V nich nalezneme celkem 451 obcí, z toho 15 obcí s rozšířenou působností. Správními obvody obcí s rozšířenou působností v Pardubickém kraji jsou: Přelouč, Pardubice, Chrudim, Hlinsko, Holice, Vysoké Mýto, Litomyšl, Polička, Ústí nad Orlicí, Svitavy, Česká Třebová, Moravská Třebová, Lanškroun, Žamberk a Králíky. (Pardubický kraj, 2022:6) Dále v této práci budou popisovány sociální služby pro rodiny s dětmi a jejich spolupráce v rámci okresu Chrudim, konkrétně ve městě Hlinsko a okolních lokalitách.

3.2 Město Hlinsko

Hlinsko je obec s rozšířenou působností, s pověřeným úřadem. Zahrnuje celkem 22 obcí, z nichž má Hlinsko jako jediné statut města. Žije zde přibližně 9700 obyvatel. (Právo na dětství, 2018) Na základě sčítání lidu ČSÚ z roku 2021 bylo vyhodnoceno, že více než 40% osob zde žije věřících. Tato otázka však nebyla povinná a lze tedy předpokládat, že konečný výsledek by mohl být ještě vyšší. Naopak v porovnání s ostatními kraji je zde nižší procento vzdělanosti. Co se týče průměrného věku obyvatelstva, dosáhl hranice 43,3 let, v porovnání s ostatními je to čtvrté nejvyšší číslo. Procento nezaměstnanosti dosáhlo 2,93%, v porovnání s ostatními sedmé nejvyšší. Napříč tomuto bylo v roce 2017 město Hlinsko vyhodnoceno jako město s nejnižším počtem exekucí z celé České republiky. Nebyly zde nalezeny ani žádné sociálně-vyloučené lokality. (Krajská správa, 2023)

Aby bylo možné lépe posoudit kvalitu poskytovaných služeb, proběhlo ve městě Hlinsko tzv. síťování. To analyzuje všechny dostupné služby a posuzuje jejich

vzájemnou spolupráci. Současně také vymezuje okruh služeb, které v dané lokalitě chybí.

3.3 Síťování

Dalo by se říci, že síťování je jakýsi proces, ve kterém je zjišťován stav dostupnosti služeb pro rodiny s dětmi pro dané lokality. Díky vytvoření tohoto seznamu může posléze dojít k přesunu určitých kompetencí na nižší organizace, v případě síťování na aktéry, čímž dochází k možnosti pracovat s dětmi v užším kontextu a zároveň sladit veškeré činnosti, které se jich týkají. Vytvoření sítě se tak stává velmi důležitým a nepostradatelným nástrojem pro výkon služeb. „*Cílem síťování je učinit z respektu k potřebným osobám a z úsilí o maximální možné naplnění těchto potřeb hlavní společný cíl všech účastníků systému péče o ohrožené děti a jejich rodiny.*“ (Bolf, Zatloukalová, Kotalová, 2019:7)

Často se stává, že jednotliví aktéři konají pouze v rámci jejich zaměření, nikoliv však v rámci hlubšího zájmu dítěte. Pro lepší představu bychom mohli uvést příklad na učitelce ze školky, pro kterou je snazší označit dítě za problémové, aniž by pohlížela na situaci komplexněji, že možný problém by mohl být v nefunkční rodině. (Bolf, Zatloukalová, Kotalová, 2019:13)

Koordinaci aktérů zajišťuje tzv. síťář, jehož úkolem je jednotlivé aktéry spojovat a docílit tak toho, že všechny spolupracující subjekty spojí a zároveň dává možnost řešení situace pro všechny se stejně stanovenými cíli a garancí, že žádný z úkonů nebude opakován několikrát. Síťář je také aktérem, avšak s neutrální pozicí. Poskytuje možnost aktérům sdělovat své zkušenosti a vyhledávat další možné subjekty, kteří by mohli být při řešení situace prospěšní. V rámci síťování rozlišujeme sociální práci případovou a komunitní. Zatímco u případové je síť tvořena především okolo jednotlivců nebo rodin, komunitní práce naopak vytváří síť okolo větších skupin. Princip je pak stejný a mělo by být dosahováno stejného výsledku. (Bolf, Zatloukalová, Kotalová, 2019:13)

Prvním krokem k úspěšnému síťování je vytvoření seznamu všech možných aktérů, kteří v dané lokalitě působí. Jednotliví aktéři by měli znát své kompetence a stejně tak i kompetence ostatních. Chápat své postavení, možnosti spolupráce a v případě

ohroženého dítěte nebo rodiny společně komunikovat. Mnoho rodin se dostává do rukou organizací až v případě, kdy problém nastal. Prostřednictvím vytvořené sítě by mělo docházet k rychlejší pomoci se zacílením na prevenci. Ideální by bylo docílit stavu, kdy co nejméně dětí bude muset opustit rodinu. V případech, kdy to však okolnosti nedovolí jinak, zajistit co nejlepší náhradní péči. (Bolf, Zatloukalová, Kotalová, 2019)

3.3.1 Síť služeb města Hlinsko

Hlinsko spadá pod okresní město Chrudim, ve kterém nalezneme Okresní soud, Okresní státní zastupitelství, Okresní správu sociálního zabezpečení, Územní odbor Policie České republiky, Probační a mediační službu, dětské novorozenecké oddělení v nemocnici, apod. Město Hlinsko je od Chrudimi vzdáleno necelých 30 kilometrů. Vlákem nebo autobusem jsou odtud poměrně dobré spoje, avšak pro okolní vesnice to není mnohdy úplně snadné a dojezdový čas se pohybuje klidně i okolo hodiny a půl. Časová a také finanční náročnost jsou často důvodem toho, že většina lidí cestu k pomoci raději odloží. (Výstupy, 2017)

Na základě síťování z roku 2016 - 2017, bylo tedy zjištěno, že na území Hlinecka mnoho potřebných aktérů pro rodiny s dětmi chybí. Jako nedostačující byla vyhodnocena dostupnost psychologické i psychiatrické pomoci, stejně tak i odborná poradenská pomoc. Dále pak absence NZDM a stejně tak i terénní práce. Díky nim by byly získávány potřebné informace o způsobu žití ohrožených skupin a jejich potřebách. Díky NZDM by zase byl zajištěný prostor pro jejich trávení volného času místo toho, aby byli na ulici. Město Hlinsko sice nabízí velké množství aktivit pro volný čas, ale není zřejmé, zda mohou v plné míře reagovat na potřeby těchto ohrožených dětí a zda je tato centra dovedou zachytit. Jako méně známá byla vyhodnocena také problematika drogové závislosti, avšak v té době ji už město začínalo řešit. (Výstupy, 2017)

Několik aktérů v rozhovorech uvedlo, že cítí, že jejich kompetence jsou využívány méně, než by mohly být. V souvislosti ohroženého dítěte nebo rodiny je třeba pracovat co nejkomplexněji s důrazem na potřebu dítěte. Bylo zjištěno, že někteří aktéři při práci s dítětem na tyto potřeby kladou malý důraz, málo se ho ptají na jeho

vlastní názor a tím pak dítě může ztratit motivaci pro nějakou změnu. (Výstupy, 2017)

Nedostatečnými se jeví také situace odebírání dětí z rodin, kdy zpravidla dochází k umiňování práce s rodinou namísto toho, aby tomu bylo naopak. Někteří jsou toho názoru, že u některých ohrožených rodin, kterým hrozí odebrání dítěte do náhradní péče, není poskytována dostatečná pomoc. Za nejrizikovější pro děti byly vyhodnoceny rozvody a střídavá péče. Ta je nejvíce náročná hlavně na dětskou psychiku skrze rodičovské spory. (Výstupy, 2017)

Pro řešení nalezených nedostatků jsou tvořeny dva modely sítě. První model se nazývá optimální a ukazuje, jak by měla síť v dané lokalitě ideálně vypadat a fungovat. Často se stává inspirací pro druhý model sítě, který nazýváme reálný. Ten popisuje, jak vypadá síť aktérů ve skutečnosti. (Výstupy, 2017)

Vzhledem k situaci, že od roku 2017 uplynulo už mnoho let a informace by mohly být zastaralé, pátrala jsem dál. Zjistila jsem, že v roce 2023 schválilo město Hlinsko Komunitní plán služeb, díky němuž jsem ho mohla následně porovnat s výsledky ze Sítování v ORP Hlinsko z roku 2017.

3.4 Komunitní plán města Hlinsko

Město Hlinsko vydalo na rok 2023 – 2025 Komunitní plán sociálních služeb a souvisejících aktivit pro správní území ORP Hlinsko. V tomto plánu je obsažený seznam služeb, které zde působí a finanční problematika – tedy získávání financí pro jejich fungování. Je rozdělený na jednotlivé kategorie sociálně ohrožených skupin. Zabývá se všemi sociálními skupinami, mimo jiné také rodinami s dětmi. Obsahuje mimo jiné také analytickou část, která nám dává možnost nahlédnout do výsledků šetření, které probíhalo na základě dotazníků, anket a několika setkání s poskytovateli služeb. Zjistilo se, co v lokalitě funguje, na čem je potřeba naopak zapracovat a jaká jsou rizika pro nesplnění.

V současné době ve městě Hlinsko působí klinická psychologka pro děti a dorost, financovaná z veřejného zdravotního pojištění, avšak úroveň zapojování rodičů a dětí

k řešení situace je stále velmi nízká. Azylový dům pro těhotné matky s dětmi je na velmi kvalitní úrovni, avšak chybí byty pro osoby s nízkými příjmy, nebo samoživitele. Stále chybí odborné sociální poradenství nebo krizová pomoc, která by pomohla rodinám řešit problémy v oblasti vztahů, drog a dalších závažných situací. Stejně tak chybí i Nízkoprahové centrum pro děti a mládež (ORP Hlinsko 2023:s. 20)

K naplnění plánu byly pro rodiny s dětmi stanoveny dva cíle:

1. Aktivně vyhledávat ohrožené děti a rodiny, mapovat a zabezpečovat jejich potřeby v jejich přirozeném prostředí.

Tímto cílem se město Hlinsko zavazuje k pravidelnému a cílenému vyhledávání ohrožených mladých lidí, prostřednictvím tzv. depistáže a k práci s nimi v jejich přirozeném prostředí, ke které bude využita sociální pedagogika. Současně více zacílit na pomoc rodičům a dětem, popř. prarodičům tím, že bude v regionu vyšší možnost využívání případových nebo rodinných konferencí. V neposlední řadě apelovat na zvýšení míry spolupráce mezi školami a sociálními službami a mezi zdravotními zařízeními a službami, s cílem včasného podchycení ohroženého dítěte. (ORP Hlinsko 2023:36 – 37)

2. Rozvíjet zájmové, preventivní a poradenské aktivity pro děti a rodiny.

Rozvojem aktivit je myšleno především zvýšení povědomí všem lidem o možnostech trávení volného času v regionu a zvýšení dostupnosti aktivit také pro osoby postižené a pro osoby ve finanční tísní. Pro osoby, které tráví svůj volný čas online poskytnout preventivní program s osvětou o kybernetické hrozbě ve spolupráci s rodiči, školami a komunitními centry. Dále předcházet duševním onemocněním u dětí prostřednictvím skupinových aktivit a zajistit krizovou pomoc a odborné sociální poradenství. (ORP Hlinsko 2023:38 – 39)

3.5 Současná situace

Město Hlinsko má na OSPOD čtyři sociální pracovnice, které mají jednotlivé klienty rozdělené podle jejich místa trvalého bydliště. Dvě další pracovnice mají navíc na řešení problematiku náhradní rodinné péče a výkonu pěstounské péče. Celkem tedy

šest pracovníc. Z prvních čtyř pracovníc má jedna na starosti ještě sociální kuratelu pro děti a mládež a jedna se zabývá ochrannou týraných a zneužívaných dětí a nezletilými oběťmi trestných činů. (Město Hlinsko, 2024)

SASRD poskytují služby buď ambulantní, nebo terénní. Kancelář mají ve městě Hlinsko, kde jsou k dispozici dvě pracovnice a ještě v obci Chotovice, kde jsou taktéž dvě pracovnice. Na obou místech jsou připraveni poskytnout ambulantní služby. Spadají pod Oblastní charitu Nové Hrady u Skutče. Více však využívají terénní služby, kdy dojíždí přímo do prostředí klienta, kde s ním řeší, jaké věci se od minulého setkání změnily, co se povedlo, nepovedlo a co by klient potřeboval. V případě potřeby také mohou doprovázet klienty do institucí, aby jim pomohli vyřešit určité formální záležitosti. (Prostor Plus o. p. s., 2023)

S oběma službami úzce spolupracuje Azylový dům v Hamrech, který je od města vzdálený přibližně 3,2 km. Je určený pro opuštěné těhotné matky nebo matky s dětmi do sedmi let. Jedná se o neziskovou organizaci, která nabízí možnost ubytování a poradenství pro zvládání nepříznivé sociální situace. Součástí Azylového domu je také velký sál, který je využívat k osvětě v oblasti péče o dítě, jak pro širokou veřejnost, tak i pro ubytované maminky. V azylovém domě pracují dvě sociální pracovnice, které se starají o všechny klientky. Kapacitně pojme maximálně 14 osob, z toho 7 matek. Rezervované místo zde má také jedna krátkodobá pěstounka. (Dlaň životu, 2023)

Co se týče sociálního poradenství a psychologické pomoci, nabízí město rodinám s dětmi využití Občanské poradny a pedagogicko-psychologické poradny. Do ostatních zřízení musí klienti dojíždět. Potřebnost NZDM se částečně snaží vyplnit Středisko volného času Pohoda a Pohoda COOL a volnočasový klub Maják. Zda tato zařízení plně nahrazují NZDM, zatím nevím. (Město Hlinsko, 2024)

Shrnutí teoretické části

V teoretické části jsem věnovala pozornost především spolupráci mezi službami v kontextu práce s rodinami. V první kapitole jsem se zabývala vymezením pojmů dítě a rodina. Běžná rodina nepotřebuje zásah služeb, protože společnými silami plní všechny funkce rodiny. Naopak rodina ohrožená vykazuje známky absence plnění

některých funkcí a dostává se tak do nepříznivé sociální situace. Myslím si, že nebýt sociální práce s rodinou, neměli by služby v kontextu práce s rodinami a dětmi na čem spolupracovat. Z tohoto důvodu jsem zpracovala krátký přehled sociální práce s rodinou, protože v důsledku ní dochází také ke spolupráci všech služeb. Nedílnou součástí spolupráce s rodinou i mezi službami je individuální plán, který je také stěžejním pro DC2. Rodina se ve většině případů dostává do problémů v rámci finančních nedostatků. Ať už vlastní vinou nebo vlivem okolí. A proto je nedílnou součástí sociálního poradenství (které poskytuje každá služba) také odkázání klienta na příslušné dávky a příspěvky, které mohou situaci alespoň částečně pomoci zlepšit. Důležitými modely při práci s rodinou jsou bezesporu rodinné konference a sanace rodiny, které práci s cílovou skupinou usnadňují a mnohdy jsou právě tím podnětem ke zlepšení situace klientů. Již víme, že při práci s rodinou je stěžejním OSPOD, který nejčastěji spolupracuje se SASRD, ale i dalšími organizacemi. Z tohoto důvodu je jejich vymezení obsaženo hned v druhé kapitole společně s jejich kompetencemi a vzájemnou spoluprací. Spolupráce služeb je důležitá pro DC1. Ta probíhá nejčastěji formou telefonických hovorů a v případě potřeby rychlého posouzení situace ohrožené rodiny a dítěte prostřednictvím případové konference. Vzhledem k tomu, že OSPOD není sociální služba, je vymezený hned na začátku kapitoly. Dále se pak zabývám pojmem sociální služby a SASRD. V České republice je nepřehledné množství služeb a do jedné práce nezaznamenatelná síť. I z tohoto důvodu jsem se v této bakalářské práci, konkrétně v kapitole číslo tři, rozhodla zacílit na Pardubický kraj, přesněji na město Hlinsko. Nejenže je mým rodným městem, ale také jsem zde absolvovala téměř všechny praxe, které mě na cestě studiem provázely. Služby pro rodiny s dětmi ve městě Hlinsko prostupují ve velké míře do výzkumné části. Jednak proto, že je zde prováděn celý výzkum a taky proto, že je stěžejní pro DC3. Čtenáře jsem v této kapitole seznámila s jednotlivými sociálními službami pro rodiny s dětmi a také s výsledky ze Síťování z roku 2017, které porovnávám s komunitním plánem města vyhotoveným pro rok 2023 – 2025. Porovnání mi přišlo důležité, protože mezi síťováním a komunitním plánem proběhlo zhruba 6 let. To je celkem dlouhá doba na to, aby město na výsledky síťování reagovalo a posunulo se vpřed v rámci poskytovaných služeb pro rodiny s dětmi. Zjištěné nesrovnalosti mi byly inspirací při tvorbě TO k třetímu DC.

Rodiny s dětmi vnímám jako jedny z nejdůležitějších sociálních skupin. V rodinách vyrůstají děti, které jsou naší budoucností a nejen to. Jsou to malé bytosti, neschopné zajistit si své potřeby a hájit svá práva. Je to povinnost především rodičů, a když na to sami nestačí, přichází na řadu stát a sociální služby. Tato cílová skupina je mi velmi blízká. Každou praxi jsem plnila v některém ze zařízení pro rodiny s dětmi nebo pro děti a mládež. Jako pro matku je pro mě skoro nepochopitelné, že existují rodiny, ve kterých se dítěti nedostává základních potřeb. Nebo dokonce rodiny, ve kterých je dítě týráno nebo zneužíváno. Vím, že tuto skutečnost nezměním, ale mohu se pokusit změnit alespoň malou část. V případě ohroženého dítěte a rodiny vnímám spolupráci služeb jako jeden z velmi důležitých faktorů, a proto jsem si vybrala tuto problematiku jako téma bakalářské práce.

Na tyto kapitoly navazuje praktická část, jejímž hlavním cílem je *„zjistit, jak vnímají pracovníci OSPOD a SASRD vzájemnou spolupráci i spolupráci s dalšími organizacemi při poskytování podpory rodinám s dětmi.“*

PRÁKTICKÁ ČÁST

4 Metodologie výzkumu

V této části práce se budu zabývat hlavním a dílčími cíli výzkumného šetření. Popíši metodiku šetření a jeho průběh. Pro lepší pochopení cílů vytvořím transformační tabulku, ve které mimo cílů uvedu také tazatelské otázky. Dále uvedu tabulku respondentů a zodpovím, jakým způsobem bude probíhat sběr informací, a závěr doplním o možná rizika výzkumu.

4.1 Formulace výzkumných cílů

Hlavní výzkumný cíl pro tuto bakalářskou práci je *„zjistit, jak vnímají pracovníci OSPOD a SASRD vzájemnou spolupráci i spolupráci s dalšími organizacemi při poskytování podpory rodinám s dětmi.“* Pevně věřím, že výsledek šetření bude přínosem pro pracovníky organizací s cílem zlepšení spolupráce mezi nimi, ale také ke zlepšení práce s rodinami. Dále pro širokou veřejnost, která by se chtěla více dozvědět o spolupráci mezi službami ve městě Hlinsko.

K HC jsem stanovila tři DC. Vycházela jsem především z teoretické části. U DC1 se zabývám primárně spoluprací mezi OSPOD a SASRD. Důvodem při výběru této cílové skupiny byl fakt, že obě služby jsou stěžejní pro Hlineckou lokalitu v oblasti rodin s dětmi. I přes to, že dále spolupracují s mnoha dalšími významnými službami, většina z nich má působnost jinde a klienti za nimi musí dojíždět. Celý výzkum je zaměřen na město Hlinsko, a proto ostatní služby nebyly adekvátní při výběru cílové skupiny pro výzkum a dotýkám se jich pouze okrajově. Chci zjistit, jaký pohled mají na spolupráci jednotliví pracovníci OSPOD a SASRD, v čem se jeví spolupráce jako prospěšná a zda s sebou nese i nějaká rizika.

DC2 je zaměřený na individuální plány mezi OSPOD a SASRD. Pro tento DC jsem se rozhodla z toho důvodu, že při práci s různými cílovými skupinami bývá individuální plán tím prvním krokem k navázání spolupráce mezi klientem a pracovníkem. Na základě spolupráce služeb by tyto služby měly mít individuální plány sjednocené a pracovat na stejných cílech. Chci zjistit, zda tomu tak je i v případě OSPOD a SASRD ve městě Hlinsko.

DC3 jsem zaměřila konkrétně na město Hlinsko. Dohledala jsem zápis ze Sítování z roku 2017. Ten jsem následně porovnála s Komunitním plánem města na rok 2023 – 2025. Vyhodnotila jsem kroky, které vedly ke zlepšení sociální práce v kontextu rodin s dětmi, ale také kroky, které se ještě nepodařilo splnit a kroky, na kterých město pracuje. Tímto DC chci zjistit, jaké kroky byly uskutečněny od posledního mapování a jaký názor mají na současné nastavení koncepce služeb pracovníci. Díky tomu vyhodnotím, jaká jsou očekávání versus realita.

DC1: *„Zjistit, jak vnímají spolupráci s ostatními organizacemi pracovníci jednotlivých organizací“*,

DC2: *„Zjistit, jak pracovníci jednotlivých organizací vnímají tvoření individuálních plánů a jejich vzájemnou kompatibilitu s plány jiných organizací“*,

DC3: *„Zjistit, jak pracovníci jednotlivých organizací vnímají současné nastavení koncepce služeb města Hlinsko v kontextu podpory rodin s dětmi“*.

4.2 Výběr výzkumné strategie

Prostřednictvím výzkumného šetření dochází k možnosti snadněji pochopit danou problematiku. Výzkumná šetření mohou být prováděna formou kvalitativních, kvantitativních nebo smíšených výzkumů. Pro tuto bakalářskou práci jsem využila formu kvalitativního výzkumu, i přes to, že ho mají někteří autoři tendenci negativizovat, viz. Glaser a Corbinová (1988). Vychází totiž z přesvědčení, že kvalitního výzkumu lze dosáhnout pouze s využitím statistických metod. (Hendl, 2016)

Tento typ výzkumu však dává možnost položit respondentům otevřené otázky, které může výzkumník také v průběhu šetření upravovat nebo doplnit o další. Kvalitativní výzkum dává prostor výzkumníkovi strávit nějaký čas v prostředí respondentů a získat tak větší přehled o zkoumané problematice. Creswell in Hendl (2016) definuje kvalitativní výzkum jako *„proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, inovuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách.“*

(Creswell in Hendl, 2016:46) Kvalitativní výzkum se zaměřuje pouze na určitý počet respondentů a nelze ho tak opakovat. (Hendl, 2016)

Zkoumaným cílem je zde spolupráce pracovníků, kterou nelze vyjádřit v číslech, protože se jedná o subjektivní pocity, prožitky a názory. Vzhledem k tomu, že mě zajímají zkušenosti a názory jednotlivých pracovníků, jeví se mi tento typ výzkumu pro tuto práci jako nejrelevantnější.

Tabulka 1: Transformační tabulka (Vlastní)

Hlavní cíl	Dílčí cíl	Indikátory	Tazatelské otázky
Zjistit, jak vnímají pracovníci OSPOD a SASRD vzájemnou spolupráci s dalšími organizacemi při poskytování podpory rodinám s dětmi.	DC 1: Zjistit, jak vnímají spolupráci s ostatními organizacemi pracovníci jednotlivých organizací.	spolupráce	TO1: Jak vidíte a vnímáte běžnou spolupráci s ostatními organizacemi? TO2: Jak probíhají setkání s ostatními organizacemi a jak uvnitř Vaší organizace? TO3: V čem jsou podle Vás tato setkání prospěšná v rámci spolupráce s ostatními organizacemi? TO4: Nesou s sebou tato setkání také nějaká rizika nebo nevýhody?

			<p>TO5: S jakými organizacemi dále spolupracujete a jaké Vám naopak na Hlinecku chybí a usnadnily by podle Vás práci s rodinami a dětmi?</p> <p>TO6: Jak vnímáte vzájemná očekávání organizací?</p> <p>TO7: Co byste změnila, aby došlo ke zkvalitnění spolupráce mezi organizacemi? Co Vám vyhovuje a naopak chybí?</p>
	DC 2: Zjistit, jak pracovníci jednotlivých organizací vnímají tvoření individuálních plánů a jejich vzájemnou kompatibilitu	Individuální plány	<p>TO8: Můžete krátce popsat, jak s klientem začínáte proces individuálního plánování?</p> <p>TO9: Co je podle Vás nejdůležitější</p>

	s plány jiných organizací.		<p>při tvorbě individuálního plánu?</p> <p>TO10: Jak mezi OSPOD a SAS probíhá sjednocení cílů individuálního plánu?</p> <p>TO11: Vnímáte nějaké rozdíly individuálního plánování mezi OSPOD a SASRD? Můžete uvést jaké?</p>
	DC 3: Zjistit, jak pracovníci jednotlivých organizací vnímají současné nastavení koncepce služeb města Hlinsko v kontextu podpory rodin s dětmi.	Koncepce služeb	<p>TO12: Jak hodnotíte nastavení preventivních aktivit v kontextu pomoci rodinám s dětmi?</p> <p>TO13: Jaké kroky byly za poslední tři roky uskutečněny ke zlepšení prevence?</p> <p>TO14: Jak řešíte problematiku odborného</p>

			<p>poradenství, v rámci např. drog, rozvodů, apod.?</p> <p>TO15: Jak vnímáte absenci nízkoprahového centra pro děti a mládež na Hlinecku?</p> <p>TO16: Provádíte v rámci služeb cílené vyhledávání nových klientů? Dokážete popsat, jak takové vyhledávání probíhá?</p>
--	--	--	---

Zdroj: Vlastní

4.4 Okruh dotazovaných osob

Pro výzkumné šetření jsem zvolila jako cílovou skupinu pracovníky OSPOD v Hlinsku a pracovníky SASRD v Hlinsku, kteří spadají pod oblastní Charitu Nové Hradky u Skutče. Celkem se mi povedlo získat 9 rozhovorů. Z toho 6 respondentů působí jako OSPOD a 3 respondenti jsou pracovníky SASRD. Jeden z respondentů je muž, ale nepracuje v kontaktu s klienty.

Kritériem pro výběr respondentů byla práce oblasti podpory a pomoci rodinám s dětmi, dále praxe v oboru alespoň jeden rok a vstřícnost při spolupráci na výzkumu. Oslovila jsem vedoucí pracovníky, kteří mi sami poskytli rozhovor a odkázali mě na další pracovníky, kteří měli čas a byli ochotni mi rozhovor poskytnout. Celkem jsem

získala devět rozhovorů od respondentů, které jsem z důvodu anonymity označila R1 – R9. Všichni, kteří se podíleli na výzkumu, nazývám pojmem „respondent“.

Tabulka 2: Výčet respondentů (Vlastní)

Respondent	Pohlaví respondenta	Délka praxe respondenta	Druh služby vykonávané respondentem
R1	muž	21 let	OSPOD Hlinsko
R2	žena	10 let	OSPOD Hlinsko
R3	žena	33 let	OSPOD Hlinsko
R4	žena	5 let	OSPOD Hlinsko
R5	žena	6 let	OSPOD Hlinsko
R6	žena	4 roky	OSPOD Hlinsko
R7	žena	31 let	SASRD Hlinsko
R8	žena	5 let	SASRD Hlinsko
R9	žena	6 let	SASRD Hlinsko

Zdroj: Vlastní

4.5 Průběh sběru informací

Výzkumné šetření bylo zacíleno nejprve na pracovníky OSPOD, poté na pracovníky SASRD ve městě Hlinsko. Zda mohu v daném zařízení provést výzkum, jsem konzultovala nejdříve telefonicky s vedoucími zařízení, kteří mi poté domluvili schůzky s jednotlivými pracovníky. K šetření jsem využila kvalitativní výzkum prostřednictvím polo-strukturovaných rozhovorů. Na základě toho občas vznikly nové poznatky k výzkumu. Šetření bylo prováděno během února a března roku 2024. Při rozhovorech jsem využívala otevřených tazatelských otázek, které jsou pro lepší přehled uvedené v tabulce č. 1. Otázky věděli respondenti dopředu, jelikož mě o to požádali jednotliví vedoucí pracovišť, v rámci ušetření času a připravenosti. Na

začátku každého rozhovoru jsem se respondentů zeptala na dobu trvání praxe a následně také na to, zda mohou zapnout záznamník nebo by si přáli, abych zapisovala ručně. Dva respondenti z devíti mi zapnutí záznamníku nedovolili. Rozhovory trvaly v délce okolo 30 - 40 minut, dva nejdelší trvaly 100 minut. Jednalo se o ty, ve kterých jsem rozhovory přepisovala ručně. Na konci každého rozhovoru jsem všechny ujistila, že v práci uvedu pouze jejich pohlaví, délku praxe a druh služby. Všechno ostatní zůstane anonymní. Během šetření se mi nestalo, že bych se musela doptávat. Měla jsem zkušenost, že se pracovníci spíše „krotí“, aby rozhovor nebyl velmi dlouhý. Všechny zápisy jsem převedla do písemné podoby, včetně citoslovcí, pomlky apod., z důvodu zachování autenticity. Doslovný přepis s R4, je uvedený v práci jako Příloha A, ostatní jsou k nalezení v mém archivu.

4.6 Možná rizika výzkumu

Všichni respondenti byli seznámeni s tím, že veškeré informace budou využity pouze k výzkumným účelům v mé bakalářské práci. Všem bylo také sděleno, že bude zachována jejich anonymita. Každému z respondentů jsem také nabídla nahlédnutí do přepsaného rozhovoru, s možností kontroly, zda jeho odpovědi jsou v souladu s přepsaným rozhovorem.

Jak jsem již nastínila výše, hlavním rizikem pro mě byla časová náročnost jednotlivých rozhovorů. Obě zařízení mi sdělila, že nemají moc času. Bála jsem se, že bude rozhovor ohraničený časem a nebudu mít prostor na všechny otázky. S tímto rizikem jsem se nakonec nesetkala, protože na všechny otázky ve všech případech prostor byl. Vzhledem k tomu, že se jedná o interní otázky zaměřené na spolupráci uvnitř služeb, řešila jsem riziko neochoty ke spolupráci nebo riziko nepravdivých odpovědí se záměrem zachovat si dobré vztahy na pracovišti. Nakonec jsem se ani s tímto rizikem nesetkala. Všichni respondenti byli ochotní odpovídat, svými názory se nijak netajili a ani z jejich neverbální komunikace nebylo znát, že by je rozhovor se mnou nějakým způsobem obtěžoval. Je třeba brát v potaz, že z důvodu nízkého počtu respondentů, s přihlédnutím k volbě výzkumné strategie nelze výsledky aplikovat celoplošně. Jde pouze o subjektivní názory jednotlivých respondentů.

VÝZKUMNÁ ČÁST

5 Interpretace zjištěných údajů

V této části práce vyhodnotím a interpretuji získaná data z výzkumného šetření. Postupovat budu podle pořadí jednotlivých dílčích cílů. Pro lepší autentičnost využiji doslovných citací jednotlivých respondentů, které pro lepší přehled uvedu kurzívou a v uvozovkách. Na závěr každého dílčího cíle provedu shrnutí. Jedna doslovná transkripce rozhovoru bude uvedena jako Příloha A, další budou k nalezení v mém archivu.

5.1 Interpretace DC1: *„Zjistit, jak vnímají spolupráci s ostatními organizacemi pracovníci jednotlivých organizací.“*

Respondenti měli nejprve za úkol krátce popsat svůj vlastní pohled na spolupráci se stěžejní službou pro výzkum a následně uvést pár zajímavostí o spolupráci s dalšími službami. V tomto případě mě zajímala především spolupráce mezi OSPOD a SASRD. Kompletně všichni respondenti se shodli na tom, že spolupráce mezi OSPOD a SASRD je velmi důležitá a musí fungovat. Tři respondenti z OSPOD uvádí, že do styku se SASRD se moc často nedostávají, ale zkušenost mají od svých kolegyň. Tři další respondenti se v této otázce zmínili, že o základních problémech nejradši s ostatními pracovníky telefonují. *„Telefonicky je to nejpohodlnější, můžu vzít telefon a kontaktovat hned toho pracovníka.“* (R2) Na tuto otázku respondenti obvykle odpovídali tak, že popisovali, jakým způsobem daná spolupráce probíhá. I tento druh odpovědi byl dostačující, jelikož účel otázky byl pokaždé naplněn. Jeden z respondentů SASRD pojal tuto otázku opačně a sdělil mi, na čem úspěšnou spolupráci staví. *„Důležité je, aby se všichni respektovali, měli společný cíl a byli otevření, poté je podle mě spolupráce funkční a důležitá.“* (R9) Ale ani tento respondent neměl ke spolupráci s druhou organizací žádné výhrady. Dále se respondenti rozpovídali o spolupráci s ostatními organizacemi. Celkem sedm jich odpovědělo, že i s ostatními nemají při spolupráci žádné problémy, a když je potřeba, využijí telefonické možnosti a vše vykomunikují. Zbylí dva respondenti se shodli na

tom, že spolupráce zaostává zejména u některých škol a naopak skoro všech dětských lékařů. „Pro příklad...S lékaři je spolupráce jednostranná... žádáme jen my je a přitom si umím představit, že by mohli být aktivnější v podávání informací nebo i v setkávání s námi.“ (R1)

V návaznosti na TO1 mě zajímala také problematika setkávání mezi organizacemi, na základě kterých by si mohli jednotliví pracovníci sdělovat informace v rámci jednotlivých případů. Většina respondentů potřebovala otázku ještě vysvětlit, protože si nebyli jisti, jaká setkání jsou v této otázce myšlena a mluvili spíše o případových konferencích. Vysvětlila jsem tedy, že jde v této otázce především o fokusní setkání. Všichni respondenti z obou služeb se shodli na tom, že uvnitř organizace probíhá takové setkání jednou týdně, v rámci porad. Pět z nich se mimo jiné zmínilo, že s ostatními organizacemi se schází zřídka. „Scházíme se dle potřeby, ale co jsem teď zaznamenala, asi bych tomu chtěla dát do budoucna třeba ohraničený čas, kdy se sejít a říct si no... Protože se scházíme třeba jednou za půl roku a většinou to řešíme třeba po telefonu a někdy to trochu uniká ty informace.“ (R5) R1 se v rámci služeb pohybuje především na vedoucí pozici a s klienty přichází do styku nejméně ze všech. Nicméně v rámci DC1 byl rozhovor s tímto respondentem velmi přínosný. V návaznosti na TO1 se i v dalších otázkách rozpovídal o nedostatecích spolupráce se školami a lékaři. „Lékaři ke spolupráci přistupují hodně formálně a ještě se nám nikdy nepodařilo je na setkání dostat.“ (R1) Podle tohoto respondenta přistupují školy a lékaři ke spolupráci pouze tehdy, když jsou v rámci nějakého případu osloveni. Školy mají představu, že mají jen učit a lékaři léčit. Nehledě na to, že jsou obě zařízení a jejich pracovníci časově vytíženi.

Dále mě zajímalo, zda respondenti vnímají tato setkání jako prospěšná nebo s sebou nesou i nějaká negativa. Na tuto otázku odpovídali respondenti většinou stejně. Shodli se, že je důležité, aby měl každý pracovník prostor si k danému případu říct své poznatky. Pravidelným setkáváním mají možnost přijít na nové postupy, které by byly vodné aplikovat na rodinu, v rámci jejich nepříznivé situace. Takové setkávání pak není přínosné pouze pro rodiny, ale pro samotné pracovníky, kteří mohou obhájit své kroky a vysvětlovat, co je k tomu vedlo. „Určitě třeba ve stanovení směru, jakým půjdeme, taky ve vytyčení problémů...taky si můžeme vysvětlit, proč něco dělám a

čeho tím chci dosáhnout, to je pro mě asi nejdůležitější a celkově ke sdělování informací.“ (R9) Tato setkávání jsou však jednou za půl roku, což může být mnohdy nedostačující. Jeden respondent z OSPOD a jeden ze SASRD jsou přesvědčeni o absolutních výhodách těchto setkávání. Naopak jiní dva, taktéž jeden z OSPOD a jeden ze SASRD, vidí riziko v nevhodně podaných informacích o klientovi. „Riziko vidím třeba ve ztrátě důvěry klienta, pokud třeba pracovník ty informace nevhodně použije.“ (R9) Mají osobní zkušenost, že se jim tato situace stala. Pracovník druhé služby se nevhodně svěřil s informacemi o klientovi, který následně nechtěl tolik spolupracovat, protože se mu nelíbilo, že pracovník takové informace předává dál. Mnohdy to je při práci s rodinou obrovský krok zpět. Poslední zmíněné negativum se týká osobních sporů. „Nevýhody vidím v tom, že se mohou na některých setkáních vyhrotit osobní spory. Někdy taky máme jiný náhled na pracovní postupy.“ (R7) I tak se všichni respondenti shodli na tom, že vzájemná setkávání hodnotí především kladně.

Vzhledem k tomu, že OSPOD a SASRD nejsou jediné služby zabývající se rodinami s dětmi, zeptala jsem se respondentů s jakými organizacemi dále spolupracují. Zajímalo mě, které vnímají při práci s cílovou skupinou jako stěžejní. Většina odpovědí se týkala organizací, nacházejících se mimo lokalitu Hlinsko. Obvykle se opakovaly zařízení typu ZDVOP a Krizové centrum. Touto otázkou jsem chtěla zjistit, zda respondentům na Hlinecku nějaké služby chybí a usnadnily by práci s rodinami a dětmi. Obvykle se opakovali odpovědi v podobě dětských psychologů, psychiatrů, ale také filiálka krizového centra. To by většina respondentů viděli jako velký přínos. „Co chybí... no... možná víc psychologů, psychoterapeutů, tím, že rodiny začínají mít tyhle problémy a ty děti jsou hodně náročný a tak jako psychicky méně odolní bych řekla...“ (R8) Pouze jedna respondentka uvedla, že jí v lokalitě Hlinsko absolutně nic nechybí. Vzhledem k opakujícím se odpovědím mě zajímalo, jaké by byly překážky k vytvoření podpůrnější psychologické pomoci. „Všechno je to otázka finanční náročnosti. Ne všechno, co nám tady chybí, můžeme mít.“ (R1)

Následně jsem se věnovala vzájemnými očekáváními mezi organizacemi. Touto otázkou jsem chtěla zjistit, zda pracovníci navzájem znají své role a kompetence nebo zda zažívají nějaká nereálná očekávání od ostatních služeb, která by nebyla v jejich

kompetenci splnit. Byla jsem překvapena, jak dobře Mezi sebou OSPOD a SASRD znají své role. Dvě z respondentek OSPOD si plně uvědomují, že jsou to spíše ony, které mají někdy ta nereálná očekávání. *„Já myslím, že ne, že možná naopak. Že my chceme kolikrát zázraky po tý SASRD. Že prostě my to tam vidíme, ale ta situace není tak jednoznačná a lehká jo...“* (R5) Jedna respondentka SASRD má na situaci stejný názor. Je to především z toho důvodu, že pracovníci OSPOD navštěvují rodiny v jejich přirozeném prostředí méně než pracovníci SASRD, kteří se v rodině pohybují mnohem častěji a mají možnost vidět problémy a situace, které nikdo jiný ne. Ostatní respondenti ve vzájemných očekáváních mezi OSPOD a SASRD problém nevidí. Opačně tomu je ve vztahu s ostatními organizacemi, kde se v největší míře objevovaly odpovědi typu škola, ale také jiné instituce. *„Někdy vnímám nereálná očekávání právě od pracovníků ve školství, někdy ale i od pracovníků státní správy... Tím myslím úřad práce, úřady menších obcí, atd.“* (R7) Na tuto respondentku navázal také R1, který v rozhovoru uvedl, že jsou to právě školy, které mají pocit, že jejich služby umí zázraky do druhého dne.

Poslední otázka u DC1 měla dát respondentům prostor k zamyšlení, zda z jejich pohledu existuje něco, co by pracovníci změnili, aby došlo ke zkvalitnění spolupráce mezi organizacemi. Nikdo z respondentů neuvedl, že by neměnil nic, ale odpovědi se lišily pouze v maličkostech. *„Tak určitě si myslím, že by přispěla taková ta neformální setkávání, kdyby se organizovala, a taky mi to teda trošku chybí.“* (R2) Neformální setkávání odpovědělo celkem šest respondentů. Dvakrát zaznělo také slovo škola, se kterou by chtěli docílit spolupráce na partnerské úrovni a ne jako podřízený s nadřízeným.. Dva respondenti OSPOD, by uvítali vyšší míru předávání informací. *„(přemýšlení)... Možná v tom, že když ta SAS něco zjistí, co v té rodině nového nefunguje, že by nás mohla informovat. Protože to my fakt nevíme, oni tam chodí jednou, dvakrát týdně, tak oni tam zjistí spoustu dalších věcí, co my ne.“* (R6)

Shrnutí dílčího cíle č. 1

DC1 jsem chtěla zjistit, *„jak vnímají spolupráci s ostatními organizacemi pracovníci jednotlivých organizací.“* Na základě získaných odpovědí jsem zjistila, že spolupráce

mezi OSPOD a SASRD je na velmi dobré úrovni. Někteří respondenti by uvítali více setkávání, na kterých by si mohli vzájemně říci své poznatky, což by jistě vyřešilo problém i v nedostatku předávaných informací od SASRD směrem k OSPOD a opačně, protože by si na těchto setkání mohli sdělovat více. R5 při rozhovoru dospěla k názoru, že je potřeba se na tato setkání určitě zaměřit a že se o to pokusí. Dále jsem zjistila, že největší problém je zapojit do spolupráce lékaře, ale také školy. Tyto informace jsem získala od jediného mužského respondenta, který se s klienty sice aktivně nesetkává, ale působí jako vedoucí služby, který má o těchto informacích velmi dobrý přehled. Lékaři jsou velmi vytížení a vzhledem k jejich pracovní době je téměř nereálné dostat je na nějaká setkání. Dalším problémem je fakt, že lékaři nevidí důvod se těchto setkání účastnit, protože mají pocit, že jejich činností je především léčit. Druhým problémem je spolupráce škol a OSPOD, kdy školy vidí OSPOD v pozici nadřízeného a mají pocit, že musí dělat všechno, co chce. Bylo by přínosem zacílit osvětu na spolupráci mezi školami a OSPOD, aby vznikla na partnerské úrovni. Posledním nejčteněji zmiňovaným tématem byla absence krizového centra, psychologů, psychiatrů a psychoterapeuta v lokalitě Hlinska. Byly by určitě přínosem pro kvalitnější práci s rodinami a dětmi, ale všechno je to otázka financí.

5.2 Interpretace DC2: „Zjistit, jak pracovníci jednotlivých organizací vnímají tvoření individuálních plánů a jejich vzájemnou kompatibilitu s plány jiných organizací.“

Požádala jsem respondenty, zda by mi popsali, jak s klientem začínají proces individuálního plánování. Cílem bylo zjistit, zda všichni přistupují k plánování stejně a mají stejné zásady, které by vedly ke kvalitní spolupráci mezi službami, ale také ke kvalitní práci s rodinami a dětmi. Odpovědi se hodně opakovaly. Záleží především na situaci, jakým způsobem se dostane klient do rukou služby. „*Tak vůbec vlastně to začíná tak, že nám sem přijde anonym nebo škola a my vlastně během měsíce vyhodnocujeme, jestli se opravdu jedná o dítě uvedený v §6, pokud vyhodnotíme že ano, tak dáme tam SASku, dáme tam i další služby, když vyhodnotíme, že je potřeba a všichni pracujeme na tom individuálním plánu, jak rodiče, tak ty odborníci, tak samozřejmě i my, protože ty cíle v IPODu by měly být splnitelné jak pro rodinu, tak i*

pro ty ostatní organizace, který v té rodině jsou, jinak to nebude mít smysl.“ (R4) Všechny odpovědi byly podobné této, a proto jsem se rozhodla další v návaznosti na tuto otázku neuvádět. Většina respondentů se shodla, že na počátku práce s klientem se nesečkali s extra angažovaností rodiny, takže plány tvořili především stavěné na vlastním pocitu, co v danou chvíli rodině chybělo. Po půl roce vždy provádí vyhodnocení, kde už mají s účastí rodiny větší zkušenosti.

Následně mě zajímalo, co je pro pracovníky při tvorbě individuálního plánu nejdůležitější. U této otázky jsem se nesečkala s výrazně rozdílnými odpověďmi. V zásadě se všechny odpovědi týkaly především stanovení cílů, které jsou pro tvorbu individuálního plánu nejdůležitější. *„Není to o tom dávat nespílnitelné cíle. Musí to být reálně napasované na rodinu...“ (R3)* Jde o to, napojit se na rodinu, aby cíle k rodině opravdu seděli. Pokud by v individuálním plánu byly obsaženy cíle, které nejsou klienti schopni zvládnout, bude to mít za následek ztrátu motivace. Proto je velmi důležité rodinu poznat a vědět, co je v jejích silách zvládnout. Jedním z rizik, které respondenti také vnímají je ten, že se musí snažit, aby se nejednalo čistě o jejich cíle, aby měla rodina prostor si k tomu říct své. Respondenti OSPOD přeci jen více uváděli, že nemohou tolik přihlížet přáním klienta s příkladem, že když uvidí zanedbávané dítě, nemohou řešit například opravu plotu. Respondenti SASRD naopak musí pracovat s motivací klienta, takže jako nejdůležitější vnímají, aby se jednalo především o jeho přání, avšak vždycky s přihlédnutím k požadavkům z OSPOD. *„Rozhodně by mělo být nejdůležitější to, aby to byl jejich cíl a ne můj, protože někdy se stane, že já to vidím, že je to špatně a oni to vůbec tak nevidí. Ale pokud tam je nějaký požadavek z OSPOD, tak se to prostě splnit musí.“ (R8)* Je to především z toho důvodu, že OSPOD je kontrolním orgánem, kdežto SASRD pomáhající sociální službou. Tak je to nastavené a tak to má být.

Abych zjistila, na jaké úrovni je vzájemná kompatibilita individuálních plánů jednotlivých organizací, zeptala jsem se, jak mezi OSPOD a SASRD probíhá sjednocení plánu. *„To si myslím, že nijak extra nesjednocujeme, protože SAS dostane individuální plán od nás a my už od SAS nevíme, na čem dalším oni tam pracují.“ (R5)* Není to ale o tom, že by o stanovených cílech v plánu navzájem nevěděli.

Všichni respondenti se shodli, že záleží vždy na komunikaci. Spolupráce na individuálních plánech je taková, že OSPOD stanoví plán, který přeposílá pracovníci SASRD. Ta si dále jednotlivé cíle rozkládá a na základě toho a poznatků z rodiny vytvoří druhý plán v rámci služby. „Většinou je to třeba na té případové konferenci, nebo si s paní s OSPODU zavoláme a řekneme si, co by bylo potřeba. Zase to prostě závisí na té komunikaci.“ (R8) Jedna z respondentek OSPOD uvedla, že je ráda, když SASRD řeší i věci, které ona v plánu nemá. Kolikrát je pak mile překvapena, že pracovníce našly i důležitější věci, než které tam měla ona. Výsledkem tedy je, že pracovníci mezi sebou plány nesjednocují, ale i tak jsou postavené na podobných cílech.

Na závěr mě zajímalo, zda existují nějaké rozdíly individuálního plánování mezi OSPOD a SASRD. Dozvěděla jsem se, že SASRD má IP, tedy Individuální plán, kdežto OSPOD jej nazývá IPOD, tedy Individuální plán ochrany dítěte. S tím souvisí i hlavní rozdíl mezi těmito plány. OSPOD má individuální plány spíše obecného charakteru a je zacílen hlavně na dítě. Plány SASRD jsou podrobnější, zacílené zpravidla na celou rodinu. „Myslím, že jsou ty plány hodně podobné... OSPOD ale do svých plánů zahrnuje víc organizací plus školy například. Já mám individuální plány většinou zaměřené na klienta a mě.“ (R9) Většina odpovědí se opakovala. Na základě této otázky jsem zjistila, že žádné zásadní rozdíly v obsahu respondenti nevnímají. Je to spíše v rozdílu pohledu na kompetence jednotlivých služeb. Největší vnímaný rozdíl z pohledu respondentů je ten, že SASRD mají plány více rozvinuté a cílí na celou rodinu, kde respektují také jejich přání, v rámci pomáhající profese. Kdežto kontrolní orgán cílí především na ochranu dítěte.

Shrnutí dílčího cíle č. 2

Cílem bylo zjistit, „jak pracovníci jednotlivých organizací vnímají tvoření individuálních plánů a jejich vzájemnou kompatibilitu s plány jiných organizací.“ Na základě odpovědí jsem zjistila, že přístup k individuálnímu plánování mají všichni respondenti stejný a liší se pouze v různosti vnímání problematiky respondentů. Individuální by podle nich měl především motivovat klienta a obsahovat reálné cíle. I

na těchto odpovědích se většina respondentů shodla. V rámci kvalitnějšího sjednocení individuálních plánů by mohla pomoci také častější neformální setkávání, které byly řešeny v rámci DC1. Není to pouze můj úsudek, ale také úsudek některých respondentů. Plány jsou rozdílné pouze v kompetencích jednotlivých služeb. Závěrem tohoto dílčího cíle jsem neshledala žádné zásadní rozdíly, které by bránily kompatibilní spolupráci mezi službami.

5.3 Interpretace DC3: „Zjistit, jak pracovníci jednotlivých organizací vnímají současné nastavení koncepce služeb města Hlinsko v kontextu podpory rodin s dětmi.“

Na základě tohoto DC jsem chtěla zjistit, jak vnímají pracovníci současné nastavení koncepce služeb. Jako první mě zajímala oblast prevence. Prevence ve smyslu této otázky znamená, zda se rodiny s dětmi dozvědí o možnostech pomoci včas – tedy ještě předtím, než se dostanou do nepříznivé sociální situace. Zajímalo mě, jak pracovníci hodnotí nastavení preventivních aktivit v kontextu pomoci rodinám s dětmi na Hlinecku. Několik respondentů nevědělo, co si má představit pod pojmem preventivní aktivity. Musela jsem tedy otázku vysvětlit a následně nebyl s odpovědí žádný problém. V lokalitě Hlinsko bere většina respondentů prevenci za nedostatečnou. „Ty za mě moc nefungují. (dlouhé přemýšlení) Vlastně dřív OSPOD měli setkávání se školama, kde se ladily jednotlivý kroky... to teď nějakou dobu nefunguje, protože do toho samozřejmě vstoupil i Covid, takže si myslím, že je to hrozně narušený tímhle tím. Ale samozřejmě to není jenom o tom, že školy nemají informace, ale i ty rodiny.“ (R4) Není to o tom, že by aktivity zaměřené na prevenci ve městě nebyly. Ve městě se nachází mnoho volnočasových aktivit nebo třeba mateřské centrum. V rámci prevence jsou také pořádány přednášky v azylovém domě v Hamrech. Všechny tyto aktivity mají však jeden nedostatek. Jsou sice cílené pro širokou veřejnost, avšak na nich nikdy nebudou klienti těchto služeb. Proč tomu tak je popsala v rozhovoru R5. „Je to z toho důvodu, že preventivní aktivity jsou zaměřené na situaci před problémem. Tu ale řeší spíše svědomité rodiny.“ (R5) Rodiny, které by se měly být cílem prevence se dostávají do rukou služeb až v případě, že u nich nepříznivá situace nastane. Většina respondentů uvedla, že hodně jsou preventivní

programy na školách, ale pomohl by školní psycholog. Dva respondenti hodnotí prevenci jako dostatečnou. „*Prevence je myslím dostatečná...*“ (R7) Ke zlepšení prevence však nebyly za poslední tři roky učiněny skoro žádné kroky. Většina respondentů ani nevěděla, jak by měli na danou otázku odpovědět. V odpovědích zazněly již zmiňované prezentace v azylovém domě, dále přednášky na školách nebo možnost využití potravinové banky. „*Asi bych zmínila dobře aktualizovaný katalog sociálních služeb, dále taky aktivní snaha města Hlinska o součinnost s poskytovateli.*“ (R7) Dvě respondentky uvedly, že jim situace připadá stále stejná.

Jedním z klíčových nedostatků koncepce služeb na Hlinecku v rámci Komunitního plánu byla problematika odborného poradenství. Ukázalo se však, že situace není natolik závažná, aby ve velké míře bránila kvalitní spolupráci mezi službami a rodinami s dětmi. „*Problém to je, ale to že je to problém neznamená, že je to nutný tady mít. V oblasti dluhového poradenství máme dohodu s Hromodromem, který dojíždí až k nám do Hlinska za klienty*“ (R1) Jde o to, že pokud rodina řekne, že někam nechce jezdit, může jí OSPOD nebo soud tuto povinnost uložit. Většina pracovníků se setkala s minimem případů, že by tomu tak muselo být a spíše rodiny jezdí dobrovolně. „*Já pokud vím, že mají v rodině drogy nebo nějaké problémy, tak je nejdřív posílám ke klinickému psychologovi a samozřejmě adiktologická poradna, ta tady v Hlinsku ale nefunguje a klienti musí do Chrudimi nebo dál. Většinou s tím ale nemají problém.*“ (R8)

Dalším nedostatkem byla zaznamenána absence NZDM na Hlinecku. (TO15) Na tuto otázku jsem dostala nejvíce rozdílných odpovědí. „*Nízkoprahové centrum vnímám jako potřebnou aktivitu, která v Hlinsku bohužel chybí.*“ (R7) Stejný názor má jeden další respondent. Dalším názor byl takový, že NZDM by situaci nijak neulehčilo. Takový názor měli dva respondenti. Vnímají, že v Hlinsku poskytuje obdobné služby Maják, který není nijak vytížený. Nejobvyklejší názor byl však ten, že si nejsou jisti, zda by tam děti a mladiství vůbec chodili. „*Já jsem zastáncem toho, že zkusit se má všechno. Třeba i to nízkoprahové centrum, ale pak jde o to, co by jako služba nabídli. Ono nejde o to nacpat do Hlinska všechno, ale zmapovat tu scénu, na co by se dalo děti nacytat, co by je zajímalo.*“ (R3) Setkala jsem se s pozitivními, neutrálními i

zápornými odpověďmi. Z těchto odpovědí nelze z určitostí říci, zda by přítomnost NZDM byla nějakým přínosem.

Poslední otázka se týkala cíleného vyhledávání nových klientů. Zajímalo mě, zda probíhá, jak probíhá a popřípadě jak často. U této otázky byly odpovědi všechny naprosto jednotné. Respondenti OSPOD uvedli, že to není náplní jejich práce. *„No, jako takovou cílenou depistáž určitě ne. My tady nemáme žádný vyloučený lokality. Hlinsko je malé město, naše klientela nově přichází je buď na nějaký anonymní oznámení nebo oznámení od školy.“* (R5) Většinou se shodli také na tom, že spíše pozorují situaci a rodiny ve svém volném čase, a to pak přenesou do toho profesního života. Respondenti SAS mají zkušenosti takové, že si o sobě klienti spíše řeknou. *„Spíš se třeba ohrožené rodiny navzájem znaj a předaj si informace o naší práci... potom nás kontaktují.“* (R9)

Shrnutí dílčího cíle č. 3

Cílem těchto tazatelských otázek bylo dojít k naplnění dílčího cíle č. 3, který zní: *„zjistit, jak pracovníci jednotlivých organizací vnímají současné nastavení koncepce služeb města Hlinsko v kontextu podpory rodin s dětmi.“* Na základě toho jsem chtěla toto zjištění porovnat s Komunitním plánem města. Město uvádělo jako jednu z prvních problematik absenci psychologické a psychiatrické pomoci. Dozvěděla jsem se, že poměrně nově působí ve městě klinická psycholožka, která je velkým ulehčením při práci s rodinami. V rámci odborného poradenství by si respondenti představovali, že by tu mohlo být více psychiatrů nebo filiálka krizové pomoci. Tomu však brání spíše finanční stránka a také to, že respondenti se často neseťkávají s tím, že by rodiny měly problém navštěvovat vzdálenější služby. Další problematikou byla absence Nízkoprahového centra. Avšak po provedení rozhovorů nelze říci, že by v této lokalitě nějak výrazně chybělo, vzhledem k tomu, že zde nejsou žádné vyloučené lokality. Respondenti si ani nebyli jisti, zda by cílová skupina NZDM vůbec navštěvovala. Jedinou problematikou, na kterou by bylo potřeba více zacílit, je prevence. Tam ale pořád zůstává otázkou, jak zařídit, aby se tato prevence dostala

k opravdu těm potřebným osobám, které jsou na hranici s nepříznivou sociální situací.

Shrnutí hlavního cíle

Hlavním cílem bylo *„zjistit, jak vnímají pracovníci OSPOD a SASRD vzájemnou spolupráci i spolupráci s dalšími organizacemi při poskytování podpory rodinám s dětmi.“* Z výsledků dílčích cílů lze vyhodnotit, že spolupráce mezi OSPOD a SASRD probíhá na relativně dobré úrovni. Rozdílnost názoru je vnímána pouze ojediněle, v rámci některých individuálních názorů. Vždy to bude tedy o lidech, kteří spolu musí v rámci spolupráce komunikovat, občas se ale najde někdo, s kým to půjde lépe a s kým hůře. Na základě toho by bylo třeba zacílit na častější neformální setkávání. Díky němu by nedocházelo k častým únikům informací, např. prostřednictvím telefonických hovorů. V rámci individuálního plánování jsem vyhodnotila, že individuální plány nejsou zásadně rozdílné a nijak nebrání ve spolupráci mezi organizacemi. V poslední části jsem porovнала výsledky mého šetření s Komunitním plánem města. Došla jsem k závěru, že jako adekvátní a přínosné pro sociální služby, by bylo posílit podporu a pomoc rodinám s dětmi prostřednictvím dostupnější psychologické pomoci. To je ale otázka spíše finanční problematiky. V neposlední řadě by bylo zapotřebí zacílit více na primární prevenci v oblasti rodin s dětmi. Zde však zůstává otázka, jakým způsobem na tyto rodiny zacílit, aby se k nim potřebné informace dostali včas.

Závěr a diskuze

Celá práce je zaměřená na spolupráci služeb v Pardubickém kraji, konkrétně ve městě Hlinsko. Výběrem tohoto tématu jsem chtěla poukázat na služby, které jsou v této lokalitě dostupné a zjistit, jak probíhá jejich vzájemná spolupráce. Téma jsem si vybrala, protože oblast dětí je pro mě přirozeným prostředím, ve kterém bych se chtěla pohybovat také v rámci budoucího povolání. Z tohoto důvodu jsem v teoretické části v jednotlivých kapitolách postupně představila významné pojmy týkající se tématu, dále jednotlivé služby, jejich kompetence a v neposlední řadě jsem představila také Pardubický kraj a město Hlinsko.

Hlavním cílem praktické části bakalářské práce bylo *„zjistit, jak vnímají pracovníci OSPOD a SASRD vzájemnou spolupráci i spolupráci s dalšími organizacemi při poskytování podpory rodinám s dětmi.“* K tomuto hlavnímu cíli jsem následně vybrala tři dílčí cíle. DC1: *„Zjistit, jak vnímají spolupráci s ostatními organizacemi pracovníci jednotlivých organizací“*, DC2: *„Zjistit, jak pracovníci jednotlivých organizací vnímají tvoření individuálních plánů a jejich vzájemnou kompatibilitu s plány jiných organizací“*, a DC3: *„Zjistit, jak pracovníci jednotlivých organizací vnímají současné nastavení koncepce služeb města Hlinsko v kontextu podpory rodin s dětmi.“* Myslím si, že se mi prostřednictvím dílčích cílů podařilo naplnit cíle hlavního.

Pro získání informací jsem zvolila kvalitativní výzkumné metody formou polostrukturovaných rozhovorů, kterou jsem aplikovala na šest respondentů OSPOD a tři respondenty SASRD. Na základě otevřených TO jsem se snažila prostoupit do problematiky spolupráce mezi službami s cílem zjistit, jak vnímají jednotliví pracovníci její úroveň. Domnívám se, že volba této výzkumné strategie se osvědčila, jelikož mi poskytla možnost hlubšího poznání dané problematiky. Na druhou stranu nelze opomenout fakt, že se jednalo o individuální názory respondentů a nelze tak zhodnotit výzkumný vzorek komplexně. V této části jsem kromě formulace výzkumných cílů seznámila čtenáře také s výběrem výzkumné strategie, pro lepší přehled cílů a tazatelských otázek jsem vytvořila transformační tabulku, uvedla jsem, jaký bude okruh dotazovaných osob včetně tabulky obsahující seznam respondentů, průběh sběru informací a na závěr jsem vyhodnotila možná rizika výzkumu.

Z rozhovorů vyplynulo, že celková kvalita služeb je na dobré úrovni. Velmi si vážím toho, že na základě výzkumného šetření došla jedna z respondentek OSPOD k názoru, že se pokusí realizovat častější osobní setkání, s cílem zlepšit kvalitu předávání informací mezi službami a s cílem zlepšit informovanost o cílech v rámci individuálního plánu. Pokud by se jí podařilo častější setkávání zrealizovat, dosáhlo by se tím kvalitnější spolupráce služeb především v rámci předávání informací mezi službami. Domnívám se, že by bylo přínosné zacílit také na spolupráci především se školskými zařízeními. Školy by měly získat pocit, že se s ostatními službami pohybují na stejné partnerské úrovni, a že mají stejný zájem týkající se především blaha dítěte. Z analýzy získaných informací také vyplynula nedostatečná primární prevence v oblasti rodin s dětmi. Tzv. než se dostanou do nepříznivé sociální situace. Domnívám se, že tato problematika by však vystačila na samostatné výzkumné šetření a je zde také prostor pro změny do budoucna.

Celá bakalářská práce by mohla být přínosem pro pracovníky jednotlivých organizací, s cílem poukázat na myšlenky jednotlivých pracovníků a nabýt u nich pocitu, že vzájemná setkávání jsou opravdu velmi důležitá po všech stránkách práce. Dále také pro širokou veřejnost, s cílem poukázat na fakt, že OSPOD tu není jenom jako “ten, co odebírá děti“, ale je tu opravdu jako jistá forma pomoci, kterou když rodina vyhledá včas, může tím předejít větším problémům. V neposlední řadě také přiblížit veřejnosti, jak spolupráce mezi službami probíhá a nastínit důležitost prevence pro ně i pro osoby v jejich okolí, které by se mohli ocitnout v nepříznivé sociální situaci. V neposlední řadě také pro ostatní spolupracující organizace, s cílem přiblížit kompetence jednotlivých služeb a poukázat na fakt, jak významná a důležitá je spolupráce v oblasti rodin s dětmi.

Zdroje

BIBLIOGRAFIE

BECHYŇOVÁ, Věra a KONVIČKOVÁ, Marta. *Sanace rodiny: [sociální práce s dysfunkčními rodinami]*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-392-5.

BOLF, Štěpán; ZATLOUKALOVÁ, Simona a JŮZOVÁ KOTALOVÁ, Kristýna. *Průvodce síťováním služeb pro děti a jejich rodiny*. Právo na dětství. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2019. ISBN 978-80-7421-179-9.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.

JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-535-0.

KASANOVÁ, Anna a TOMKA, Milan. *SOCIÁLNÁ PRÁCA S RODINOU Analýza prostredia - intervencia - sanácia*. Votobia Olomouc, 2009. ISBN 978-80-7220-317-8.

KUCHAŘOVÁ, Věra; BARVÍKOVÁ, Jana; HÖHNE, Sylva; JANUROVÁ, Kristýna; NEŠPOROVÁ, Olga et al. *Česká rodina na počátku 21. století: životní podmínky, vztahy a potřeby*. Studie (Sociologické nakladatelství). Praha: Sociologické nakladatelství (SLON) v koedici s Výzkumným ústavem práce a sociálních věcí, 2019. ISBN 978-80-7416-333-3.

MATOUŠEK, Oldřich a PAZLAROVÁ, Hana. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny: v kontextu plánování péče*. 2., rozš. vyd. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0522-7.

MATOUŠEK, Oldřich a PAZLAROVÁ, Hana. *Státní orgány sociálněprávní ochrany dětí: dobrá praxe z pohledu rodin a pracovníků*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3336-7.

STANDARDY KVALITY, Kolektiv autorů. (VIZ. JEDNOTLIVÉ KAPITOLY PUBLIKACE), *Standardy kvality sociálních služeb: výkladový sborník pro poskytovatele: výstupy z tématických diskusních setkání a práce odborných týmů pro*

jednotlivé oblasti Standardů kvality sociálních služeb. [Praha]: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2008. ISBN (Brožováno).

VÝROST, Jozef a SLAMĚNÍK, Ivan (ed.). *Aplikovaná sociální psychologie I*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-269-6.

WEB

AMALTHEA Z. S., *Rodinné konference* [online]. 2023 [cit. 2024-03-09]. Dostupné z: <https://www.amalthea.cz/rodinne-konference/>

Barbora Cihelková - Magazín deníku Právo | foto: Adrián Zeiner, Univerzita Pardubice. *Profesorka Milena Lenderová: Jak se žilo ženám před 150 lety?*, © 2023 Univerzita Pardubice, Studentská 95, 532 10 Pardubice 2, Online. Dostupné z: <https://ff.upce.cz/milena-lenderova-jak-se-zilo-zenam-pred-150-lety>, [cit. 2024-01-18].

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Vývoj obyvatelstva České republiky - 2022* [online]. 2023, 03. 10. 2023 [cit. 2024-01-20]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/vyvoj-obyvatelstva-ceske-republiky-2022>

DLAŇ ŽIVOTU. *Azylový dům Hamry* [online]. 2024 [cit. 2024-03-09]. Dostupné z: <https://dlanzivotu.cz/>

KRAJSKÁ SPRÁVA ČSÚ V PARDUBICÍCH. *Charakteristika správního obvodu Hlinsko* [online]. Aktualizováno dne: 30. 08. 2023 [cit. 2024-02-09]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/xs/charakteristika_spravniho_obvodu_hlinsko

MĚSTO HLINSKO. *Sociálně-právní ochrana dětí* [online]. 2024, aktualizováno 23. 2. 2024 [cit. 2024-02-24]. Dostupné z: <https://www.hlinsko.cz/mesto/socialni-oblast/socialne-pravni-ochrana-deti/>

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Analýza sítě služeb pro práci s rodinami a dětmi* [online]. 2014 [cit. 2024-02-04]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Analyza_rodina_2.pdf/bbd2ad5c-cca8-a2d4-5bd6-05a4d69bf83c

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Dávky a příspěvky* [online]. 2023, [cit. 2024-03-02]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/davky-a-prispevky#zaopatrovaci-prispevky>

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Národní strategie ochrany práv dětí a Akční plán k naplnění Národní strategie* [online]. 29. 3. 2022 [cit. 2024-02-03]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/narodni-strategie-ochrany-prav-deti-a-akcni-plan-k-naplneni-narodni-strategie>

ORP HLINSKO. *Komunitní plán sociálních služeb a souvisejících aktivit pro správní území ORP Hlinsko* [online]. 2023 – 2025 [cit. 2024-02-24]. Dostupné z: https://www.hlinsko.cz/modules/file_storage/download.php?file=6287c4e6%7C2825&inline=1

OSTRAVSKÁ UNIVERZITA. *Podmínky zapojování otců v sociálně aktivizačních službách pro rodiny s dětmi* [online]. Ostrava 2022 [cit. 2024-03-09]. Dostupné z: https://dokumenty.osu.cz/fss/projekty/zapojeni-otcu/podminky-zapojovani-otcu-souhrnna_vyzkumna_zprava-2022.pdf

PARDUBICKÝ KRAJ. *Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb Pardubického kraje* [online]. 2022 [cit. 2024-02-21]. Dostupné z: file:///C:/Users/-/Downloads/Strednedoby_plan_rozvoje_socialnich_sluzeb_Pardubi.pdf

PRÁVO NA DĚTSTVÍ. *Analýzy sítí služeb - Pardubický kraj - Analýza místní sítě ORP Hlinsko* [online]. 26. 11. 2018, [cit. 2024-02-09]. Dostupné z: <http://www.pravonadetstvi.cz/dokumenty/analyzy-siti-sluzeb/>

PROSTOR PLUS O.P.S. *Metodika sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi* [online]. 2023, [cit. 2024-02-25]. Dostupné z: <https://www.prostor-plus.cz/wp-content/uploads/dokumenty/Methodiky%20SAS.pdf>

SPOLEČNĚ V ZÁJMU DÍTĚTE. *Metodika spolupráce OSPOD a SAS* [online]. 2023 [cit. 2024-03-03]. Dostupné z: https://www.vysoke-myto.cz/wp-content/uploads/2023/04/Spolecne_v_zajmu_ditete_metodika_WEB-1.pdf

VÝSTUPY Z PRÁCE LOKÁLNÍHO SÍŤAŘE SLUŽEB pro ohrožené rodiny s dětmi v ORP Hlinsko [online]. 2017 [cit. 2024-02-12]. Dostupné z:

https://www.hlinsko.cz/e_download.php?file=data/editor/477cs_3.pdf&original=Anal%C3%BDza%20s%C3%AD%C5%A5ov%C3%A1n%C3%AD%20Hlinsko.pdf

LEGISLATIVA

Sdělení č. 104/1991 Sb., *Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte* [online]. 1991, 29. 3. 2010 (verze 2) [cit. 2024-01-29]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1991-104>

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Vyhláška č. 505/2006 Sb., ze dne 15. listopadu 2006, kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách

Seznam tabulek

Tabulka 1: Transformační tabulka

Tabulka 2: Výčet respondentů

Seznam příloh

Příloha A – Doslovný přepis rozhovoru s R4

Příloha A – Doslovný přepis rozhovoru s R4

TO1: Jak vidíte a vnímáte běžnou spolupráci s ostatními organizacemi? *Já mám poměrně velký rajon, mám šestkové děti (podle §6), mám ústavky, takže s těmi SASkami spolupracuju, bez nich by to v těch rodinách nešlo. My tady máme dvě SASky. Tady Charitu a Amaltheu, ale je to spíš o tom...záleží kdo má volno, aby mě přijmul tu rodinu do spolupráce, ale spolupráce s oběma organizacemi je dobrá. Ta spolupráce musí být a musí fungovat, bez toho bysme se jako neobešli.*

TO2: Jak probíhají setkání s ostatními organizacemi a jak uvnitř Vaší organizace? *Tak záleží, jakým způsobem se dozvíme o té rodině, že to tam není úplně v pohodě. Jo, ať už je to anonym, ať už je to škola, ať už to jsou dětský lékaři,...ti všichni mají vůči nám oznamovací povinnost a měli by ty věci hlásit, když v těch rodinách není něco v pohodě. Tak já v první řadě jedním s rodinami. A když vyhodnotím, že opravdu ta situace pro ty děti není dobrá a je tam ta SASka potřeba, tak ve spolupráci s rodinou, protože ta spolupráce je dobrovolná. A když oni s tím souhlasí, tak máme jednání v rodině, kde se bavíme o tom, co je v té rodině potřeba zlepšit, s čím by jim mohla být SASka nápomocná a sestavujeme individuální plán. Když tu SASku v té době nějakou dobu mám a nedaří se nám ty cíle úplně...tak pak pořádáme rodinné konference nebo případový konference... Tam já se snažím zainteresovat i spoustu dalších odborníků, protože mám rodiny, kde mám krizové centrum, kde mám archu, kde mám pedagogicko-psychologickou poradnu a všichni tyhle odborníci... prostě je dobrý, když se potkáme. A každá ta instituce si k tomu řekne svoje a ladíme prostě, aby se to opravdu v té rodině nějakým způsobem pošlo.*

TO3: V čem jsou podle Vás tato setkání prospěšná v rámci spolupráce s ostatními organizacemi? *Tam je to opravdu v tom, že si každý může k případu říct, to svoje a společně se pak hledají cesty, jak udělat zase další krok v situaci té rodiny. A mám zkušenosti, že to je kolikrát opravu hodně velký plus v těch setkáních.*

TO4: Nesou s sebou tato setkání také nějaká rizika nebo nevýhody? *Já si nemyslím. Já si myslím, že je to jen o výhodách jo, že se opravdu situace té rodiny zmapuje, a můžeme na tom máknout, jak já říkám. Takže za mě to jako určitě negativa nemá. Myslím si, že v určitých typech rodin je to prostě potřeba a bez toho*

se nepohnem, aniž bysme se potkali všichni. Protože pak dochází k tomu komunikačnímu šumu.

TO5: S jakými organizacemi dále spolupracujete a jaké Vám naopak na Hlinecku chybí a usnadnily by podle Vás práci s rodinami a dětmi? *Spolupracujeme se střediskem výchovné péče archa, tam je taky spolupráce pro nás hodně důležitá, Krizové centrum Pestalociho, poradna pro rodinu Pardubického kraje, a je toho opravdu hodně.*

TO6: Jak vnímáte vzájemná očekávání organizací? *Tak my jsme většinou tím koordinátorem žejo...jako OSPOD když se bavíme o ohrožených dětech v §6, tam my jsme tím koordinátorem, takovým tím v uvozovkách dohledem. Takže se snažíme opravdu aby prostě všechno jako fungovalo a myslím si, že...nesetkala jsem se s ničím, s čím by rodiny přišly a nedokázali bysme s tím pohnout.*

TO7: Co byste změnil/a, aby došlo ke zkvalitnění spolupráce mezi organizacemi? *Co Vám vyhovuje a naopak chybí? Tak určitě informovanost rodin a určitě i takovou tu mediální „OSPOD je ten, který odebírá děti“, takže určitě abychom byli prezentovaný tak, že ten odběr těch dětí z rodin je až opravdu to poslední, že předtím máme dlouhodobou spolupráci s tou rodinou, kdy tam opravdu děláme možný nemožný, abysme tu rodinu udrželi pohromadě a hlavně aby ty děti mohly zůstat v rodinném prostředí.*

TO8: Můžete krátce popsat, jak s klientem začínáte proces individuálního plánování? *Tak vůbec vlastně to začíná tak, že nám sem přijde anonym nebo škola a my vlastně během měsíce vyhodnocujeme, jestli se opravdu jedná o dítě uvedené v §6, pokud vyhodnotíme že ano, tak dáme tam SASku, dáme tam i další služby, když vyhodnotíme, že je potřeba a všichni pracujeme na tom individuálním plánu, jak rodiče, tak ty odborníci, tak samozřejmě i my, protože ty cíle v IPODu by měly být splnitelné jak pro rodinu, tak i pro ty ostatní organizace, který v tý rodině jsou, jinak to nebude mít smysl. Je pravda, že některý cíle se nám třeba nedaří plnit, takže se hodně často opakují, nebo se tam dává delší lhůta, pro to splnění.*

TO9: Co je podle Vás nejdůležitější při tvorbě individuálního plánu? *Tak určitě znát ty problémy toho dítěte a znát rizika rodiny, jaký tam jsou a vědět, na čem je potřeba pracovat, protože my jsme tam za ty děti ne za ty rodiče.*

TO10: Jak mezi OSPOD a SAS probíhá sjednocení cílů individuálního plánu?

Tak vlastně vytváříme ho my, ve spolupráci se SAS, ve spolupráci s tou rodinou. My ho vyhotovíme, a pak buď jedeme znova do té rodiny, kde konzultujeme, jestli ty cíle jsou splnitelný pro všechny, jestli je to takhle v pohodě, pak se ten individuální plán podepíše av to určitý období, na který ten individuální plán je, tak se na těch cílech pracuje.

TO11: Vnímáte nějaké rozdíly individuálního plánování mezi OSPOD a SAS?

Můžete uvést jaké? *Plánování by mělo být ve shodě s tím naším plánem. Nijak rozdíly nevnímám. Něco jiného je, když ta rodina si osloví SAS sama a spolupracujou si jakoby o nás bez nás jak já říkám, ale něco jiného je, když dám tu SAS do rodiny já, když vyhodnotím, že tak je potřeba, tak většinou opravdu tu práci ladíme my. My přicházíme s tím účelem, za jakým tam ta SAS bude a na jakých cílech je potřeba pracovat. My máme ty cíle řekla bych všeobecnější, za to ta SAS si to s tou rodinou přeci jen krokuje víc dopodrobna, aby se naplnil zároveň IPOD SASky, ale i ten IPOD náš.*

TO12: Jak hodnotíte nastavení preventivních aktivit v kontextu pomoci rodinám s dětmi na Hlinecku? *Ty za mě moc nefungují. (dlouhé přemýšlení) Vlastně dřív OSPOD měli setkávání se školama, kde se ladily jednotlivý kroky... to teď nějakou dobu nefunguje, protože do toho samozřejmě vstoupil i Covid, takže si myslím, že je to hrozně narušený tímhle tím. Ale samozřejmě to není jenom o tom, že školy nemají informace, ale i ty rodiny.*

TO13: Jaké kroky byly za poslední tři roky na Hlinecku uskutečněny ke zlepšení prevence? *Máme tady možnost potravinové banky, možnost poskytnout náhradní oblečení, na školách probíhají nějaké přednášky, stejně tak i v Azylovém domě nebo MAS Hlinecko.*

TO14: Jak řešíte na Hlinecku problematiku odborného poradenství, v rámci např. drog, rozvodů, apod.? *Když se rodiny nemůžou domluvit, třeba v rámci rozvodu a následné péče o dítě, tak je odesíláme do krizové poradny. Jsou ale rodiče, kteří nám řeknou... No, ale já tam jezdit nebudu... tak jim ten soud tu povinnost uloží a nemají prostě na výběr, protože výstupem s tý poradny by měla být dohoda mezi rodičema. My bysme se bez té dohody neodpíchlí dál. Pokud se jedná o ohrožené rodiny, se špatnými bytovými podmínkami, finančními podmínkami... tak to jsou*

prostě rodiče, který vám nikam dojíždět nebudou jo... Ale zase, když je ta situace v tý rodině dlouhodobě špatná, tak je tady výchovné opatření, ať už je to napomenutí rodičů... Ale vítáme když ty SAS mají svého psychologa a můžou nabídnout tu službu psychologické poradny, a nebo je SAS i doprovází. Takže to je za mě taky velký plus.

TO15: Jak vnímáte absenci nízkoprahového centra pro děti a mládež na Hlinecku? *Já si myslím, že nízkoprahové centrum by tady nijak práci neulehčilo. Tady je vlastně Pohoda, kam děti můžou na volnočasovky, je tady DDM, hodně se to odvíjí od toho, že čím je dítě starší, tím méně chce navštěvovat tyhleto společný aktivity žejo. Spíš je to doba o tom, že se děti poflakují v partičkách po venku, než aby chtěli dělat cílenou činnost. Takže si myslím, že by tam stejně nechodili.*

TO16: Provádíte na Hlinecku v rámci služeb cílené vyhledávání nových klientů? Dokážete popsat, jak u Vás takové vyhledávání probíhá a jak často? *Na základě anonymního oznámení, rodiny se na nás samozřejmě můžou obrátit i sami, když uznají, že pomoc potřebujou. Ale není tady nikdo, kdo by chodil do terénu a ťukal na dveře, keštlí tam náhodou není ohrožené dítě. Neumím si to představit. Školy, lékaři, policie, všichni mají oznamovací povinnost, takže jakmile se dítě do toho systému dostane, tak oni by nás měli informovat o tom, když ta rodina není úplně v pohodě.*